

UiO : **Det juridiske fakultet**

Rettighetstap etter straffeloven § 29

I hvilken grad er reaksjonen effektiv når domfelte i ettertid stifter et AS i Sverige hvor virksomheten er rettet mot det norske markedet?

Kandidatnummer: 684

Leveringsfrist: 25.04.2015

Antall ord: 15 801

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Presentasjon av tema	1
1.2	Oppbygging og avgrensning av oppgaven	2
1.3	Bakgrunn og historikk	3
1.4	Rettighetstap som straff – et rettspolitisk spørsmål	4
1.4.1	Rettighetstap som straff etter EMK	5
2	STRAFFELOVEN AV 1902 § 29	8
2.1	Rettighetstapets formål, innhold og varighet	8
2.2	Vilkårene for rettighetstap etter § 29.....	10
2.2.1	”straffbar handling”	10
2.2.2	”uskikket til eller kan misbruke”	11
2.3	Kravet om allmenne hensyn	12
2.4	Er retten pliktig til å idømme rettighetstap?	14
2.5	Noen endringer i straffeloven § 29.....	15
3	KONKURSKARANTENE	17
4	DET SVENSKE NÆRINGSFORBUDET	19
4.1	Er det svenske næringsforbudet straff?	20
4.2	Rekkevidden av det svenske næringsforbudet	22
5	FORBUDET MOT DOBBELTSTRAFF	23
5.1	EMK protokoll 7 artikkel 4	23
5.2	Gyldighetskonvensjonen	23
5.2.1	Metode	24
5.2.2	Avgjørelser med sperrende kvalitet	25
5.2.3	Ny forfølgning	25
5.2.4	Samme handling.....	26
6	REAKSJONENS EFFEKTIVITET	27
6.1	Reaksjon fra Sverige	27
6.2	Reaksjon fra Norge.....	29
6.2.1	Stiftelse av selskap i Norge.....	29
6.2.2	Stiftelse av selskap i Sverige.....	30
6.3	Lov om overføring av domfelte	30

7	BEHOVET FOR EN EFFEKTIV REAKSJON	32
7.1	Bekjempelse av økonomisk kriminalitet	32
7.1.1	Økonomisk kriminalitet i Norge	33
7.1.2	Økonomisk kriminalitet i Sverige	33
7.1.3	NUF og økonomisk kriminalitet	34
7.2	Hvordan gjøre et næringsforbud effektivt	37
7.2.1	Registrering og opplysning	38
	LITTERATURLISTE.....	42

1 INNLEDNING

1.1 Presentasjon av tema

En person som har begått en straffbar handling som viser at vedkommende er uskikket til eller kan misbruke en stilling, virksomhet eller aktivitet, kan når allmenne hensyn tilsier det, ”fratas retten til for fremtiden å inneha en stilling eller utøve en virksomhet eller aktivitet” jf. straffeloven § 29 første ledd bokstav b.¹

Temaet for oppgaven er tap av retten til å drive næringsvirksomhet etter straffeloven § 29 første ledd bokstav b, og hvorvidt reaksjonen er effektiv dersom domfelte stifter et AS² i Sverige.

Det utgjør ingen stor forskjell for en norsk næringsdrivende om han stifter et AS i Norge, eller et AB i Sverige. Dette er grunnen til at Sverige er aktuelt i denne avhandlingen. Men også fordi det er interessant å se på likheter og forskjeller i norsk og svensk rett. Selv om Norge og Sverige er likt på mange områder, har vi forskjellige rettssystem og rettsregler. I den forbindelse kan det oppstå rettslige problemstillinger med nabolandet. Vi skal i denne avhandlingen se på om rettighetstap idømt i Norge får noen virkning i Sverige.

For å bli idømt rettighetstap, må domfelte ha begått en straffbar handling. Oppgaven begrenses til å gjelde økonomisk kriminalitet som bakgrunn for rettighetstapet. Tap av retten til å drive næringsvirksomhet grunnet økonomisk kriminalitet, har vist seg å være den største gruppen rettighetstap.³ Økonomisk kriminalitet er et stort samfunnsproblem både nasjonalt og internasjonalt. Økonomisk kriminalitet defineres ofte som ”profittmotiverte, lovstridige handlinger som ofte begås innenfor eller med utspring i en økonomisk virksomhet som i seg selv er – eller gir seg ut for å være – lovlig.”⁴

Bakgrunnen for at avhandlingen avgrenses mot å gjelde rettighetstap grunnet økonomisk kriminalitet, er først og fremst fordi det har vist seg gjennom rettspraksis at denne type kriminalitet er den vanligste grunnen til næringsforbud. Men også fordi økonomisk kriminalitet er blitt et større internasjonalt problem i de siste årene. Skal man hindre økonomisk kriminalitet i en internasjonal sammenheng, er det mange tiltak som må gjøres. Ett av disse er å hindre at de

---

¹ Lov 22.05.1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)

² Aktiebolag (AB) i Sverige

³ NOU 2003:15 pkt. 5.1.5

⁴ https://www.regjeringen.no/nb/tema/okonomi-og-budsjett/norsk_ekonomi/okonomisk-kriminalitet-2/id415043/

som er ilagt næringsforbud grunnet økonomisk kriminalitet starter opp næringsvirksomhet i et annet land.

1.2 Oppbygging og avgrensning av oppgaven

Det er straffeloven § 29 første ledd bokstav b som vil bli problematisert, da denne bestemmelsen gir domstolene adgang til å frata retten til for fremtiden å inneha en stilling, eller utøve en virksomhet. Rettighetstapet oppgaven omhandler vil være tap av retten til å inneha ledende stilling i noe selskap, retten til å drive selvstendig næringsvirksomhet, retten til å være daglig leder, eller retten til å sitte i noe selskaps styre. I rettspraksis har forannevnte blitt en standardformulering ved idømmelse av rettighetstap i forbindelse med næringsvirksomhet.⁵ For enkelthets skyld vil jeg for det meste bruke ”tap av retten til å drive næringsvirksomhet” eller ”næringsforbud” som en samlebetegnelse for et slikt rettighetstap. ”Næringsforbud” vil også bli brukt under kapittel 4. I den sammenhengen er det tale om det svenske næringsforbudet jf. Lag (2014:836) om näringsförbud.

Ved spørsmål om rettighetstap eller næringsförbud er å anse som straff, velger jeg å bruke EMK⁶ sine tolkningsregler. Grunnen til dette er at jeg har lite informasjon om de svenske tolkningsreglene. En felles tolkningsregel gir derfor et bedre bilde av hvilke forskjeller det er mellom rettighetstap og næringsförbud som straff. Jeg har også valgt å nevne kort om forbudet mot dobbeltstraff etter EMK under punkt 5.1 før jeg går videre til å drøfte forbudet mot dobbeltstraff etter Gyldighetskonvensjonen.⁷ Utover dette vil ikke EMK være av betydning for problemstillingen.

Innledningsvis vil jeg ta for meg bakgrunn og historikk for rettighetstap. Deretter vil jeg ta for meg rettighetstap som straff. Både som et rettspolitisk spørsmål og rettighetstap som straff etter EMK. I kapittel 2 gis det en oversikt over rettighetstapets formål, innhold og varighet. Videre vil jeg ta for meg vilkårene i bestemmelsen. Deretter skal jeg kort ta for meg om retten er pliktig til å idømme rettighetstap, og hvorvidt et rettighetstap bør ilegges. Siden straffeloven § 29 ble endret ved lovrevisjonen 1. januar 2006, skal jeg gi en kort oversikt over disse endringene. Samtidig vil det bli redegjort for hva det ligger i ”stilling”, ”virksomhet” og ”aktivitet”.

I kapittel 3 behandler jeg konkursskarantene med likheter og forskjeller til rettighetstap. I kapittel 4 tar jeg for meg det svenske næringsförbudet, og hvorvidt dette er en sivilrettslig eller strafferettslig reaksjon. I kapittel 5 skal jeg drøfte forbudet mot dobbeltstraff. Dette vil ha be-

---

⁵ M. Berg 1999 s. 69

⁶ Den europeiske menneskerettskonvensjonen

⁷ Den europeiske konvensjonen 28. mai 1970 Del C. Avsnitt 1

tydning i forhold til om Sverige kan straffeforfølge en som allerede er ilagt rettighetstap i form av næringsforbud. I kapittel 6 skal jeg gi en oversikt over hvor effektiv reaksjonen av rettighetstap er. Det skal først tas stilling til om Sverige har myndighet til å fullbyrde et rettighetstap. Deretter skal vi se på hvilken myndighet Norge har til å straffeforfølge domfelte dersom han trosser næringsforbudet og stifter et AB i Sverige. Videre skal vi se på om Gyldighetskonvensjonen åpner for fullbyrding av rettighetstap i Sverige.

Avslutningsvis vil jeg ta for meg behovet for en effektiv reaksjon sett i henhold til behovet for bekjempelse av økonomisk kriminalitet. Til dette skal jeg ta for meg om et næringsforbud kan gjøres effektivt i Sverige gjennom andre måter enn hva som er listet opp i kapittel 6. Problemstillingen her er om økonomisk kriminalitet alene kan hindre at domfelte starter et AB i Sverige.

1.3 Bakgrunn og historikk

Rettighetstap har sin historiske bakgrunn fra de såkalte æresstraffer. I Christian den Femtes Norske Lov kunne ærestap idømmes som eneste straff, eller som tilleggstraff. Straffereaksjonene kunne variere fra å bli stilt i gapestokk til å bli idømt ærestap med juridiske virkninger; ”domfelte kunne for eksempel ikke få kjøpstadsborgerskap eller bli medlem av et håndverkerslag.”⁸ På 1800-tallet endret man synspunkt på æresstraffer, og det ble sett på som kriminalpolitisk forkastelig. Av den grunn ble ikke æresstraffer videreført i kriminalloven av 1842.⁹ I Sverige derimot, beholdt man denne type straff frem til den svenske straffeloven av 1864. Men heller ikke da ble all form for æresstraffer avskaffet. Loven hadde en bestemmelse om at visse forbrytelser kunne medføre ”förlust av medborgerligt förtroende”. Det betydde at den domfelte ble ansett som ”vanfrejdad”. Det medførte til at den dømte ble utelukket fra alle de rettigheter som forutsatte ”god frejd”.¹⁰ I 1905 fikk Sverige en ny straffelov der adgangen til å idømme ”förlust av medborgerligt förtroende” ble begrenset. Man kunne etter denne endringen bare bruke en slik straff dersom den skyldige ble idømt minst 6 måneders straffarbeid. I den svenske straffelov av 24. mai 1918, ble denne bestemmelsen avskaffet, og æresstraffer ble historie.¹¹

I den norske Kriminalloven av 1842 ble de første bestemmelsene om rettighetstap til. Selv om rettighetstap er blitt endret noe siden, er bestemmelsene i Kriminalloven starten på det vi kjenner som rettighetstap i dag. I Kriminalloven var rettighetstap straff. Bestemmelsen inne-

---

⁸ M. Berg 1999, s. 20 og Ot.prp. nr. 39 (1952) s. 4

⁹ M. Berg 1999, s. 20

¹⁰ SKI 1950 s. 7 og 8

¹¹ SKI 1950 s. 8

holdt tap av statsborgerlige rettigheter, avskjedigelse og embetsfortapelse. Det var imidlertid begrenset adgang til å fradømme noen en stilling de allerede hadde. Man hadde ved siden av rettighetstap bestemmelser i andre lover med vandelskrav for enkelte grupper. Det gjaldt blant annet handlende og håndverkere. Det fantes derimot ikke noe slik vandelskrav for lærere og leger.¹²

Ved kongelig resolusjon av 14. november 1885 ble det nedsatt en kommisjon som utarbeidet forslag til ny straffelov. Det ble også tatt stilling til om bestemmelsen rettighetstap skulle endres. I Straffelovkommisjonens innstilling, SKM¹³ 1896, ble det fremhevet at det var forskjeller på den norske rett og fremmed rett med hensyn til måten tape skjedde på, og hvilke rettigheter som kunne tapes. Kommisjonen ønsket å endre på regelen om at rettighetstap etter Kriminalloven utelukket bruk av bøte- eller fengselsstraff. Videre ønsket kommisjonen å skjerpe reglene særlig for ”private Stillinger hvor en hæderlig Karakter er af sær betydning”.¹⁴

Området for rettighetstap ble utvidet ved Straffeloven av 22. mai 1902. Slik § 29¹⁵ lød i sin opprinnelige form, kunne rettighetstap ilegges for offentlige tjenester, tap av stemmerett fra 5 til 10 år, tap av retten til å tjenestegjøre i rikets krigsmakt, tap av retten til å inneha stilling som blant annet sakfører, lege, dyrlege, jordmor og prest. Man kunne også miste retten til å drive visse næringsvirksomheter. Rettighetstap etter § 16 jf. § 29 kunne bare idømmes ved siden av annen straff. Dersom en forbrytelse skjedde i offentlig tjeneste, kunne derimot tap av offentlig stilling være hovedstraff etter andre bestemmelser i loven.¹⁶

Bestemmelsen om rettighetstap i dagens straffelov ble sist endret 1. Januar 2006. Disse endringene vil bli redegjort for under pkt. 2.5.

1.4 Rettighetstap som straff – et rettspolitisk spørsmål

Det har vært spørsmål om hvorvidt rettighetstap skal være straff. Bakgrunnen for dette er at rettighetstap skiller seg ut fra hva som anses som straff i juridisk forstand.¹⁷ I norsk rett har straff blitt definert som ”...et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertreddelsen, i den hensikt at han skal føle det som et onde.”¹⁸ Denne definisjonen er først lansert

---

¹² M. Berg 1999 s. 20. Note 15.

¹³ Udkast til Almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Norge 1896. Merknad ad §§ 29 og 30

¹⁴ M. Berg 1999 s. 20-21.

¹⁵ Tidligere straffeloven § 16

¹⁶ M. Berg 1999 s. 21

¹⁷ NOU 1983: 57 s. 211-212 pkt. 3.1

¹⁸ Andenæs 2004 s. 10

i norsk rett av Johs. Andenæs, men har antagelig sitt opphav i Francis Hagerup sin definisjon som lyder likt: ”Straf i juridisk forstand kan bestemmes som en onde (en lidelse), der af staten i den egenskab af denne overtrædelse og i den hensigt, at han skal lide derfor”.¹⁹ Definisjonen til Johs. Andenæs er senere blitt sitert av Høyesterett.²⁰

I motivene til straffeloven heter det at rettighetstap ikke er ment ”at ramme Angjældendes Ære, men alene at hindre ham fra at indtage Stillinger og udøve Rettigheder eller Næringsveie som han ved Forbrydelsen har vist sig uskikket til.”²¹ Samme synspunkt ble også lagt til grunn ved lovrevisjonen 1953.²² Formålet med rettighetstap er ikke primært å påføre domfelte et onde,²³ og passer dermed ikke inn i definisjonen til Johs. Andenæs.

I NOU 1983: 57 s. 211-212 pkt. 3.1 tok Straffelovkommisjonen stilling til om rettighetstap skulle være straff. Selv om et rettighetstap kan minne mer om en inndragning, som ikke er straff, uttaler Straffelovkommisjonen at ”Rettighetstap kan ramme lovbrøyteren hardt, og blir derfor opplevd som straff av de fleste som blir rammet.” Straffelovkommisjonen var noe i tvil i vurderingen av om rettighetstap skal være straff, men kom frem til at ”...uansett er det viktigste at lovbrøyteren sikres en betryggende behandling av spørsmålet om rettighetstap skal ilegges.” Etter en samlet vurdering kom Straffelovkommisjonen frem til at rettighetstap fortsatt bør være straff.

Samme synspunkt ble også lagt til grunn i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)²⁴ og i Innst. O. nr. 72 (2004-2005).²⁵ Det ble også uttalt i Innst. O. nr. 72 at rettighetstap er en reaksjon som gir et ”atferdsregulerende ”onde””. Etter gjeldende rett er straffeloven § 29 å anse som straff jf. straffeloven § 15.

1.4.1 Rettighetstap som straff etter EMK

Norge har forpliktet seg til EMK gjennom menneskerettsloven,²⁶ og bestemmelsene i konvensjonen ”skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning.” jf. § 3. Straff må derfor tolkes i overenstemmelse med hva som er straff etter EMK.

---

¹⁹ Kinander 2013. Jussens Venner s. 157-158

²⁰ Se for eksempel Rt. 1977 s. 1207

²¹ Andenæs 2004 s. 427-428 med henvisning til S.K.M 1986 s.45.

²² Andenæs 2004 s. 428 med henvisning til S.K.I. 1950 s. 7.

²³ Andenæs 2004 s. 428

²⁴ pkt. 24. 2

²⁵ pkt. 23. 2

²⁶ Lov 21 mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Hva som er å anse som straff må tolkes ut fra de såkalte Engel-kriteriene. Engel-kriteriene har sin opprinnelse fra Engeldommen²⁷, der EMD²⁸ tok stilling til om visse former for disiplinær-sanksjoner var å anse som straff. EMD la til grunn i denne saken at det ikke kan avgjøres med hva som er straff etter den nasjonale retten, ”men at straffebegrepet må tolkes autonomt.”²⁹

Etter denne dommen er Engel-kriteriene blitt lagt til grunn i senere konvensjonspraksis.³⁰ Engel-kriteriene ble blant annet tatt opp i Rt. 2002 s. 509 der spørsmålet var om ordinær tilleggsskatt var å anse som straff. I Rt. 2010 s. 1121 ble Engel-kriteriene også aktuelle i spørsmålet om tilleggsskatt og strafferettslig forfølgning stred mot forbudet mot dobbeltstraff, eller om det var en lovlig parallellbehandling.

Engel-kriteriene består av tre vilkår som er alternative. For det første er det avgjørende om sanksjonen er straff etter den nasjonale retten. Dersom det er straff etter intern rett, er det alltid straff etter EMK. Dette er også lagt til grunn i juridisk teori.³¹ Men i dommen *W.S. v. Poland og Szott-Medynska v. Poland* gikk de bort fra denne teorien. Selv om forholdet klart var å klassifisere som straff etter nasjonal rett, var det imidlertid ikke avgjørende. Domstolen kom likevel frem til at forholdet var straff på grunn av sanksjonens innhold og alvor.³² Dette setter spørsmålstegn til om det alltid er straff etter EMK dersom det er å anse som straff i nasjonalstaten. Jon Petter Rui Johansen reiser spørsmål om hvor stor vekt disse avgjørelsene skal tillegges.³³ Asbjørn Strandbakken har uttalt at avgjørelsen i *W.S. v. Poland* bør ”anses som et unntak fra den ellers fast etablerte praksis før det eventuelt kommer andre avgjørelser i samme retning.”³⁴ Etter dette er det lagt til grunn at dersom det er å anse som straff etter den interne retten, er det som hovedregel straff etter EMK. Unntaksvis kan et forhold som er klassifisert som straff, falle utenfor straffebegrepet etter EMK.³⁵

Det andre kriteriet går ut på normens karakter. Til dette ser man på flere momenter. Inneholder sanksjonen et krav om skyld, gir det sanksjonen et klart strafferettslig preg.³⁶ Man ser også på om hvor i statens rettssystem sanksjonen ligger. Er lovbestemmelsen inntatt i straffer-

---

²⁷ Case of Engel and others v. The Netherlands

²⁸ Den europeiske menneskerettighetsdomstol

²⁹ Rui 2009 s. 156

³⁰ Se Rt. 2010 s. 1121 avsnitt 32

³¹ Rui 2005 s. 315, Tidsskrift for rettsvitenskap (siteret fra Idunn.no)

³² Ibid s. 317-318

³³ Ibid s. 318

³⁴ Ibid s. 318

³⁵ Ibid s. 318

³⁶ Rui 2009 s. 156

ettssystemet, vil forholdet være å anse som straff.³⁷ Kriteriet har ingen klar grense for hva som skal vurderes og tillegges vekt. Vurderingen kan være ulik i de forskjellige sakene, og drøftelsen må foretas subjektivt. Rettighetstap er for det første lovfestet i straffeloven, og er derfor innenfor strafferettssystemet. Det er også et krav om at domfelte er funnet skyldig i en straffbar handling, jf. Straffeloven § 29 første ledd. Det er også blitt drøftet og slått fast at rettighetstap skal være straff i NOU 1983: 57³⁸, Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)³⁹ og Innst. O. nr. 72 (2004-2005)⁴⁰. Disse uttalelsene vil mest sannsynlig bli lagt vekt på dersom EMD skulle tolke om rettighetstap er straff.

Det siste kriteriet går ut på sanksjonens innhold og alvor. Momenter som er viktige her er hvilken type straffereaksjon som ilegges. Er det fengselsstraff, er det åpenbart straff etter EMK, men grensetilfeller oppstår ved for eksempel administrative sanksjoner.⁴¹ Rettighetstap er ingen frihetsstraff, men en tapt rettighet. Den tapte rettigheten må sees i sammenheng med hvilken straffbar handling gjerningsmannen har utført. Det spesielle med rettighetstap er at tapet kan være svært forskjellig ut fra hvilket straffbart forhold det dreier seg om. Man kan bli ilagt rettighetstap fra å ha husdyr, til for eksempel å tape retten til å drive med legevirkosomhet for alltid. Det siste alternativet er klart mye mer alvorlig idet man fratar noen retten til å tjene sitt levebrød. Men rettighetstap er likevel inngripende for begge tilfellene. Når rettighetstap er blitt å anse som straff i Norge, er det mye på grunn av at rettighetstap føles som straff for den som blir idømt det. Selv om enkelte rettighetstap kunne ha vært en sivilrettslig sanksjon, er bestemmelsen alt for vid til at dette er mulig. I så fall måtte man ha plukket ut de ”mindre alvorlige” rettighetstapene fra bestemmelsen, og la de mest inngripende rettighetstapene stå igjen som straff.

Etter disse tre Engel-kriteriene er rettighetstap å anse som straff.

På grunn av rettssikkerheten er det viktig å skille mellom strafferettslig og sivilrettslig reaksjon. EMK art. 6 stiller opp en rekke rettsikkerhetsgarantier som Norge er forpliktet til å følge. Dersom en person blir siktet for en straffbar handling, skal han blant annet ha mulighet til forsvarer, tid og mulighet til å forberede sitt forvar og muligheten til å avhøre eller la avhøre vitner som blir ført mot ham. Disse rettssikkerhetsgarantiene er også lovfestet i straffeprosessloven.⁴² Det stilles strengere krav til en straffeprosess enn til en sivilprosess. I straffeprosess-

---

³⁷ Rui 2005 s. 320, Tidsskrift for rettsvitenskap (siteret fra Idunn.no)

³⁸ s. 211-212 pkt. 3.1

³⁹ pkt. 24.2

⁴⁰ pkt. 23.2

⁴¹ Rui 2009 s. 160-161

⁴² Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven).

loven listes det opp en rekke krav til saksbehandlingen og foruten om disse er forbudet mot dobbeltstraff svært viktig. I straffeprosessloven § 51 første ledd skal retten avvise saken av eget tiltak dersom det ”Reises ny sak om et krav som er avgjort ved rettskraftig dom...” Forbudet mot dobbeltstraff vil bli behandlet i kapittel 5.

2 STRAFFELOVEN AV 1902 § 29

2.1 Rettighetstapets formål, innhold og varighet

Ved vedtakelsen av den nye straffeloven ble bestemmelsene om rettighetstap innarbeidet i gjeldende lov med virkning fra 1. januar 2006.⁴³

Rettighetstap etter straffeloven § 29 første ledd bokstav b går ut på at den domfelte kan miste retten til for fremtiden å ha en stilling, eller utøve en virksomhet eller aktivitet. Rettighetstapet kan være tidsbestemt eller for alltid. Det er ikke ofte domstolen ilegger et rettighetstap for alltid. Der det er tilfellet, er forbrytelsen av en grov art. To forskjellige tilfeller der retten har ilagt rettighetstap for alltid er Rt. 1998 s. 1354 og Rt. 2007 s. 1677.⁴⁴ I Rt. 1998 s.1354 gjaldt saken grov økonomisk utroskap og mangelfull regnskapsførsel. Høyesterett uttalte blant annet at ”...den grove utroskapen – som A er domfelt for, er av så alvorlig karakter at det må få som konsekvens at han mister retten til å utøve advokatvirksomhet for alltid...” I Rt. 2007 s. 1677 hadde domfelte oppnådd banklån gjennom å presentere regnskaper med posteringer som ikke var reelle – blant annet såkalte ”luftfaktureringer”. Tapet for långiverne ble i retten anslått til å være mer enn én milliard kroner. Domfelte ble fradømt retten til ”...for alltid å drive selvstendig næringsvirksomhet, herunder å være daglig leder eller inneha stillinger i noe selskap, og retten til å sitte i noe selskaps styre.”

Det er ikke tilgang til å fastsette i dommen at rettighetstapet skal tape sin virkning dersom det inntreffer forandringer innenfor den fastsatte tid. Dette ble slått fast i Rt. 1962 s. 897.⁴⁵ Videre kan det idømmes rettighetstap ved siden av eller i stedet for annen straff. Dersom loven har fastsatt en minstestraft på 1 år eller mer for handlingen, kan derimot rettighetstap ikke idømmes som den eneste straff, jf. Straffeloven § 29 siste ledd. Rettighetstap gjelder ikke for juridiske personer. Straffeloven § 48 a tredje ledd annet punktum åpner derimot for at også foretak kan fradømmes “retten til å utøve virksomheten eller forbys å utøve den i visse former”.⁴⁶

---

⁴³ Matningsdal (2014) note 169 til strl. § 29 (besøkt 20.03.15)

⁴⁴ Rt. 2007 s. 1677 er kjent som ”Finance Credit-saken”

⁴⁵ Matningsdal (2014) note 177 til strl. § 29 (besøkt 20.03.15)

⁴⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 24.11

Når det gjelder omfanget av rettighetstapet vil det være opp til domstolene å angi dette på en ”slik måte at det blir klart hvor langt det går og at det ikke går lenger enn formålet tilsier.”⁴⁷

Rettighetstapet trer i kraft fra den dagen dommen eller forelegget er endelig, jf. straffeloven § 33 a. Dommen er ”endelig” når den ikke lengre kan angripes med anke, jf. straffeprosessloven § 50 første ledd.⁴⁸ En person som har blitt idømt tap av retten til å drive virksomhet kan heller ikke la andre forestå en slik virksomhet for seg, eller forestå en slik virksomhet for andre. Jf. straffeloven § 29 tredje ledd.

Rettighetstap har først og fremst et individualpreventivt formål.⁴⁹ Rettighetstap er ikke ment å primært straffe, men å ”hindre den domfelte fra å utføre bestemte handlinger eller å utøve en bestemt virksomhet.”⁵⁰

Det viktigste formålet bak tap av retten til å inneha stilling, - eller drive næringsvirksomhet er å beskytte næringslivet og samfunnet. Som eksempel på økonomisk kriminalitet kan det nevnes ”bedrageri, misbruk av offentlige støtteordninger, regnskapskriminalitet, konkurskriminalitet, skatte-, avgifts og tollundragelser, kriminalitet knyttet til verdipapirmarkedet, konkurransekriminalitet, korrupsjon, utroskap, underslag og hvitvasking.”⁵¹ Ved økonomisk kriminalitet i næringsvirksomhet, er det ofte flere parter som blir berørt av forbrytelsene.

Skatte- og avgiftsunndragelser medfører tapt inntekt for det offentlige, som berører oss alle. De inntekter som skal brukes til offentlige støtteordninger tapes på grunn av skatte- og avgiftsunndragelser. Dette er midler som går til blant annet helsetjenester, utdanningsstøtte, trygd, skoler og sykehus. Disse tilbudene er noe vi alle tar nytte av.

Økonomisk kriminalitet i næringslivet svekker tilliten både til offentlig forvaltning og aktører i næringslivet.⁵² I Rt. 1990 s. 641 viser Høyesterett at tillit i næringslivet er et viktig hensyn som man legger vekt på ved vurderingen av rettighetstapet. Saken var at en 46-årig, tidligere ustraffet mann hadde drevet med økonomisk kriminalitet ved å blant annet utnytte banker, profesjonelle investorer og lignende. Tapet for de berørte partene var til sammen mer enn 100 millioner kroner. Domfelte ble for et tidsrom av fem år ”fratatt retten til å drive selvstendig næringsvirksomhet, retten til å være daglig leder, eller til å inneha annen ledende stilling i noe

---

⁴⁷ SKI 1950. Merknad til § 29

⁴⁸ Andenæs 2004 s. 437

⁴⁹ NOU 1983:57 kap. 27 pkt. 1

⁵⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 24.2

⁵¹ Berg Olsen 2007 s. 20 med henvisning til Økokrim sin årsrapport 2007

⁵² https://www.regjeringen.no/nb/tema/okonomi-og-budsjett/norsk_okonomi/okonomisk-kriminalitet-2/id415043/

selskap, og retten til å sitte i noe selskaps styre.” Høyesterett la vekt på utførelsen av forbrytelsene og uttalte at;

”...domfelte gjennom sine handlinger har bidratt til å svekke det tillitsforhold som bør herske mellom banker og næringsliv, og som man ønsker skal bestå mellom det internasjonale investormiljø og norsk næringsliv.”

2.2 Vilkårene for rettighetstap etter § 29

2.2.1 ”straffbar handling”

Rettighetstap kan idømmes dersom vedkommende har begått ”en straffbar handling”. I dette ligger at både de objektive og subjektive vilkårene for straff må være oppfylt.⁵³ Unnlatelse av å handle kan også være straffbart jf. Straffeloven § 4.

For det første, må lovkravet etter Grunnloven⁵⁴ § 96 første ledd være oppfylt. Lovkravet innebærer at straff bare kan idømmes dersom det foreligger en bestemmelse som formelt sett er ”lov”. Bestemmelsen må derfor ha blitt vedtatt slik Grunnloven §§76-80 bestemmer. Lovkravet innebærer også at domstolene bare kan idømme straff dersom hjemmelen er i norsk lov.⁵⁵ Dette er også kalt legalitetsprinsippet, og innebærer blant annet et klarhetskrav som stiller krav til lovtekstens presisjon.⁵⁶ Lovteksten skal være klar, tydelig og enkel for allmennheten å forstå. Legalitetsprinsippet innebærer også et forbud mot at lovteksten skal tolkes analogisk.⁵⁷

Legalitetsprinsippet er også nedfelt i EMK art. 7. Lovkravet i Grunnloven er imidlertid strengere da ”lov” betyr norsk formell lov, provisorisk anordning eller forskrift gitt med hjemmel i ”blankettstraffebud”. ”Law” i EMK art. 7 omfatter derimot også uskrevet rett;⁵⁸ ”...not only statute but also unwritten law...”⁵⁹ I dette ligger at regler med sedvanerettslig forankring også går inn under ”law”.⁶⁰

---

⁵³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 24.3.1

⁵⁴ Kongeriget Norges Grundlov (1814), given i Rigsforsamlingen paa Eidsvoll den 17de Mai 1814.

⁵⁵ Eskeland 2013 s. 113

⁵⁶ Frøberg 2015 s. 47, Jussens Venner (siteret fra Idunn.no)

⁵⁷ Ibid s. 50

⁵⁸ Ibid s. 49

⁵⁹ Case of the Sunday Times v. The United Kingdom. (No.1) pkt. 47

⁶⁰ Frøberg 2015 s. 49 Jussens Venner (siteret fra Idunn.no)

I tillegg til at handlingen må ha objektivt dekket gjerningsbeskrivelsen i straffebudet, er det videre tre vilkår som må være oppfylt for at straff kan ilegges:

1. Det må ikke foreligge noen straffrihetsgrunn. Her skiller man gjerne mellom generelle og spesielle, og lovfestede og ulovfestede straffrihetsgrunner. To straffrihetsgrunner som er generelle og lovfestede er nødrett jf. straffeloven § 47 og nødverge jf. straffeloven § 48. Handlinger foretatt i nødrett eller nødverge er ikke bare straffrie, men også lovlige.⁶¹
2. Gjerningspersonen må ha utvist skyld. Hovedregelen er at gjerningspersonen må ha handlet med forsett jf. straffeloven § 40, med mindre ”det uttrykkelig er bestemt eller utvetydig forutsat, at ogsaa den uagtsomme Handling er strafbar.” Vilkåret er forsett etter straffeloven § 29. Forseelser som består i unnløstelse, er straffbart også ved uaktsomhet, jf. Straffeloven § 40 siste ledd. Om rettighetstap kommer som tilleggsstraff, beror på strafferammen til det aktuelle straffebudet.
3. Gjerningspersonen må ha skyldevne. Her er det vanlig å spørre seg om gjerningspersonen var tilregnelig i gjerningsøyeblikket. ”Det innebærer at gjerningspersonen må ha hatt evne til å forstå hva han foretok seg da han handlet.”⁶² Et eksempel på utilregnelighet er straffeloven § 44 der ”Den som på handlingstiden var psykotisk eller bevisstløs straffes ikke.” Straff utelukkes ikke dersom bevisstløsheten skyldes selvforskyldt rus jf. straffeloven § 45. Er personen under 15 år, kan han heller ikke straffes, jf. straffeloven § 46.

2.2.2 ”uskikket til eller kan misbruke”

”Begrepet ”uskikket” har vanligvis vært forbundet med at domfelte ved lovbruddet har demonstrert en mangel på dyktighet eller skjønnsomhet som gir særlig grunn til å frykte nye feilgrep.”⁶³ Det er vanskelig å gi en klar definisjon på hva det innebærer å være uskikket.

Man taler ofte om å være skikket eller uskikket i dagligtalen, men på mange forskjellige områder. Å være skikket i arbeidslivet innebærer at man blant annet har de moralske egenskaper som kreves for å utføre stillingen eller drive virksomheten.⁶⁴ Det samme må gjelde for utøvel-

---

⁶¹ Matningsdal (2014) note 442 og 449 til strl. §§ 47 og 48 (Besøkt 04.02.15)

⁶² Eskeland 2013 s. 71

⁶³ NOU 1992: 23 kap. 3 pkt. X.5.1 s. 185-186

⁶⁴ NOU 1992: 23 kap. 3 pkt. X.5.1 s. 185

sen av en aktivitet, men det finnes så mange forskjellige aktiviteter at det er vanskelig å sette en klar grense. En person som gjentatte ganger forstyrrer naboene med støyende motorsykkelkjøring på nattestid, kan for eksempel ilegges et rettighetstap som forbyr en slik kjøring.⁶⁵

Det å misbruke noe betyr som oftest at man utfører en handling eller bruker en ting til noe annet enn hva som er ment. Man kan i mange sammenhenger misbruke en tillit. For eksempel har barnehageansatte, advokater, dommere og leger en tillit fra samfunnet som kan misbrukes til forskjellige formål.

Den straffbare handlingen trenger ikke å ha skjedd ved utførelsen av stillingen, virksomheten eller aktiviteten.⁶⁶ Man kan være uskikket til å være barnehageansatt fordi man har forgrepet seg på eget barn i hjemmet. En lege kan misbruke sin stilling utenfor arbeidstiden ved å utlevere opplysninger til en nettside om HIV-pasienter mot betaling. Det er ikke noe stort skille mellom ”uskikket” og ”misbruke”. Legen som utleverer informasjon, kan også anses som uskikket til å drive med legevirksomhet.

Det vil uansett bero på en helhetsvurdering av lovbryters opptreden om vilkårene for rettighetstap er tilstede.⁶⁷ Ved vurderingen av om domfelte skal ilegges rettighetstap, er det flere momenter som tillegges vekt. Det er for det første lavere terskel der det er tale om å fradømme vedkommende en stilling han allerede har, ”enn hvor det er spørsmål om å fradømme ham retten til å ha en stilling av samme type i fremtiden.”⁶⁸ Her skiller man mellom straffeloven § 29 a og b. Det er for det andre forskjell på hvilken stilling det er spørsmål om å fradømme. Det stilles strengere krav til utøvelsen av enkelte stillinger og virksomheter. Som for eksempel kan det nevnes advokater, prester og lærere. For slike stillinger og virksomheter gjelder det strenge krav til faglig sikkerhet og etiske standarder.⁶⁹

2.3 Kravet om allmenne hensyn

I tillegg til de øvrige vilkårene i straffeloven § 29, er det også påkrevet med allmenne hensyn. Om vilkåret har noen stor selvstendig betydning er noe usikkert. Matningsdal mener at dette vilkåret har neppe noen stor betydning ved anvendelsen av § 29 første ledd bokstav a, men har kanskje større vekt ved anvendelsen av § 29 første ledd bokstav b.⁷⁰ I de tilfellene der Høy-

---

⁶⁵ Ot.prp nr. 90 (2003-2004) del 4 pkt. 30.1 til § 56

⁶⁶ Ot.prp nr. 90 (2003-2004) del 4 pkt. 30.1 til § 56

⁶⁷ NOU 1992: 23 kap. 3 pkt. X.5.1 s. 185

⁶⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) del 4 pkt. 30.1 til § 56

⁶⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) del 4 pkt. 30.1 til § 56

⁷⁰ Matningsdal (2014) note 175 til strl. § 29 (Besøkt 10.03.15)

terett har nevnt allmenne hensyn, har det kun vært en konstatering av at vilkåret er oppfylt.⁷¹ Ut fra ordlyden kan allmenne hensyn tolkes slik at man skal se på samfunnsinteressen generelt.⁷² Når retten skal vurdere om vilkåret om allmenne hensyn er oppfylt, er det uttalt i NOU 1992: 23 at det vil være "...av betydning hvilken stilling eller virksomhet det er aktuelt å fradømme."⁷³ I dagens straffelov er også "aktivitet" inntatt. Det vil være naturlig å tolke det slik at det også er av betydning hvilken aktivitet det er aktuelt å fradømme.

Allmenne hensyn kan virke som en slags sikkerhetsventil ved anvendelsen av straffeloven § 29. Rettighetstap skal anvendes ved varsomhet, og vilkåret om allmenne hensyn er med på å sikre nettopp det. Enkelte rettighetstap, og da særlig straffeloven § 29 bokstav b, kan ramme domfelte hardt, og domstolen bør derfor anvende bestemmelsen med varsomhet, og bare hvis tungtveiende grunner taler for det.⁷⁴

I forhold til kravet om allmenne hensyn har departementet i Ot.prp nr. 90 (2003-2004)⁷⁵ uttalt at "Om det foreligger slike allmenne hensyn og rettighetstap derfor *bør* ilegges, må avgjøres konkret i den enkelte sak." Det uttales videre at sentrale momenter ved vurderingen vil være lovbruddets art og grovhet, og om lovbruddet skjedde i eller utenfor rammen av arbeidet eller virksomheten.

Straffelovkommisjonen har uttalt at man må se på hva slags stilling eller virksomhet man vurderer rettighetstap i. For enkelte type virksomheter gjelder det strengere krav til "lovlydig og redelig drift" på grunn av deres art. Her nevner Straffelovkommisjonen som eksempel advokatforretning, legevirksomhet og revisjonsfirma. Til slike type stillinger eller virksomheter uttales det at "Ofte vil det være påkrevet av allmenne hensyn at retten til å drive slik virksomhet fradømmes når utøveren gjør seg skyldig i lovbrudd i forbindelse med driften."⁷⁶

Selv om allmenne hensyn er påkrevet, er det ikke alltid det tillegges stor vekt. I Rt. 1966 s. 1290 tok Høyesterett stilling til om rettighetstap skulle ilegges. Domfelte hadde i Lagmannsretten blitt dømt for blant annet bedrageri og i tillegg tap av retten til å utøve advokatvirksomhet i 5 år. Høyesterett uttalte i forhold til vilkåret om allmenne hensyn at;

---

⁷¹ M. Berg 1999 s. 53

⁷² M. Berg 1999 s. 52

⁷³ Kap. 3 pkt. X.5.1 s.186

⁷⁴ Ot.prp. nr. 39 (1952) s. 19.

⁷⁵ Del 4 pkt. 30.1 til § 56

⁷⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) del 4 pkt. 30.1 til § 56 med henvisning til delutredning V (side 186)

”Noen fare for fremtidig misbruk kan jeg ikke tro er til stede, og de særlige omstendigheter i saken bevirker etter min mening at de allmenne hensyn – *som ellers i slike saker må være utslagsgivende* – her kommer i bakgrunnen.” (Min utheving).

De ”særlige omstendigheter” Høyesterett sikter til var blant annet at bedrageriet skjedde for 6 år siden med et beløp som var beskjedent. Høyesterett mente også at domfelte neppe hadde siktet på egen økonomisk vinning. Domfelte var 58 år og et rettighetstap på 5 år ville i realiteten bli som å idømme et rettighetstap for alltid. Høyesterett la også vekt på at domfelte tidligere var ustraffet og at det var ingen opplysninger ”om at det tidligere har vært noe å utsette på hans yrkesmessige vandel.” Høyesterett valgte å ikke ilegge rettighetstap.

2.4 Er retten pliktig til å idømme rettighetstap?

Selv om det ikke er nedlagt påstand om rettighetstap, kan retten likevel idømme det, jf. straffeprosessloven § 38.⁷⁷ I straffeloven § 29 heter det at retten ”kan” idømme rettighetstap. Spørsmålet blir om retten er pliktig til å idømme rettighetstap dersom vilkårene er tilstede. Ståle Eskelands oppfatning er at bestemmelsen bør ”*tolkes slik at domstolene plikter å idømme rettighetstap dersom vilkårene foreligger.*”⁷⁸ Svaret er ikke klart, men ordlyden taler mot at det er en plikt, jf. ”kan”. Etter militær straffelov⁷⁹ §§ 35 annet ledd og 79, er derimot rettighetstap en obligatorisk rettsfølge. Videre plikter retten å vurdere om rettighetstap skal anvendes dersom noen kjennes skyldig etter straffeloven §§ 195, 196, 200 annet ledd eller 201 bokstav c, jf. § 207.⁸⁰

Hvorvidt det *bør* idømmes rettighetstap, avhenger av om det er straffeloven § 29 a eller b som skal anvendes.⁸¹ Forarbeidene forutsetter som sagt at § 29 bare skal brukes i de tilfeller der det er tungtveiende grunner som taler for det, jf. Ot.prp. nr. 39 (1952) s. 19. Bestemmelsen i straffeloven § 29 b innebærer at den domfelte mister retten til å inneha bestemte stillinger i fremtiden, og er derfor strengere enn § 29 a. Spørsmålet om § 29 b skal anvendes, har flere ganger blitt drøftet i Høyesterett. I Rt. 1999 s. 383 valgte Høyesterett å ikke idømme rettighetstap. Saken var at en lærer hadde ringt to piker og oppfordret dem til forskjellige former for seksuell aktivitet. Spørsmålet retten tok stilling til var om domfelte skulle ilegges rettighetstap for hans stilling som lærer. Høyesterett uttalte at;

---

⁷⁷ Matningsdal (2014) note 170 til strl. § 29. (besøkt 02.02.15)

⁷⁸ Eskeland 2013 s. 423.

⁷⁹ Militær Straffelov 22 mai 1902 nr. 13

⁸⁰ Matningsdal (2014) note 169 til strl. § 29. (Besøkt 05.02.15.)

⁸¹ Ot.prp. nr.90 (2003-2004) pkt. 24.3.1. Tidligere straffeloven § 29 nr. 1 og nr. 2

”Rettighetstap som det er tale om i denne saken, er en meget streng straffereaksjon og må benyttes med varsomhet. Det vil ofte ha inngrepene virkning ikke bare for domfelte, men også for hans familie.”

Domfelte hadde også fått to års suspensjon fra stillingen, og hadde derfor fått et tidsbegrenset rettighetstap.

2.5 Noen endringer i straffeloven § 29

Straffeloven § 29 har endret seg noe gjennom tiden. I det følgende skal det redegjøres for noen av endringene. Samtidig vil det bli redegjort for hva ”stilling, virksomhet eller aktivitet” innebærer. De endringene som ble utført i bestemmelsen om rettighetstap i den nye straffeloven⁸², ble ved lovrevisjonen 1. januar 2006 innarbeidet i straffeloven av 1902. § 29 i straffeloven av 1902 og § 56 i straffeloven av 2005 lyder derfor likt. For å skille mellom ny og gammel straffelov, vil jeg omtale straffeloven av 2005 ved å bruke § 56, og straffeloven av 1902 med § 29.

”Stilling”:

Før lovrevisjonen i 2006 skilte man mellom offentlig og privat stilling. Dette ble endret, og i dagens straffelov § 29 gjelder tap av retten til en stilling, både for privat og offentlig stilling.⁸³ Bakgrunnen for å likestille private og offentlige stillinger var blant annet fordi det i senere år har gått i retning av å gi offentlige og private arbeidstakere samme stillingsvern.⁸⁴ I Straffelovkommisjonens delutredning 1 s. 212 uttalte de at;

”Det er viktig å se reglene om tap av stilling som straff i sammenheng med avskjed. Når offentlige og private stillinger ikke skiller seg nevneverdig fra hverandre på dette punkt, er det liten grunn til å opprettholde et skille i straffelovens regler om rettighetstap.”

Videre nevner Straffelovkommisjonen at med en slik felles regel, vil domstolen kunne ”unngå mange tvilsomme grensespørsmål”. Som eksempel på stillinger, kan det nevnes fradømmelse av stilling som politibetjent (Rt. 1992 s. 974), sykepleier (Rt. 1992 s. 1272), fengselsbetjent (Rt. 1993 s. 265) og prest (Rt. 2003 s. 214).⁸⁵

---

⁸² Lov 20.05.2005 nr. 28 Lov om straff (straffeloven) § 56

⁸³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)

⁸⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 24.3.2 med henvisning til Straffelovkommisjonens delutredning 1 side 212.

⁸⁵ Matningsdal (2014) note 176 til strl. § 29 (besøkt 05.04.15)

”Virksomhet”:

Før lovrevisjonen 1. januar 2006 inneholdt bestemmelsen ”virksomhet eller beskjeftigelse”. ”Beskjeftigelse” ble tilføyd i Ot.prp. nr. 39 (1952) s. 21. Grunnen til at man tilføyde ”beskjeftigelse” var fordi Samferdselsdepartementet hadde uttrykt bekymring for at luftfartssertifikat ikke gikk under ”virksomhet”.⁸⁶ Ved lovrevisjonen i 2006 valgte man å ikke ta videreføre ”beskjeftigelse” idet ”virksomhet” var nok dekkende.⁸⁷

Ut fra ordlyden å tolke kan enhver virksomhet fradømmes, jf. Straffeloven § 29 første ledd. I Ot.prp. nr. 39 for 1952 s. 18 uttales det at ”Utkastets § 29 nr. 2 er formet så vidt at den omfatter stillinger og virksomheter av alle slag, både slike som domfelt allerede innehar eller utøver og andre.”⁸⁸ ”Virksomhet” plukker også opp det som ikke er naturlig å karakterisere som stilling.⁸⁹ I enkelte tilfeller kan det oppstå grensetilfeller.

Ved utarbeidelsen av straffeloven § 56 utvidet man også bestemmelsen til at forbudet mot å drive næringsvirksomhet også innebærer at man ikke kan ”la andre forestå slik virksomhet for seg.”⁹⁰ Begrunnelsen til dette var at domfelte kunne ”bare formelt overlate driften til en annen og selv fortsette som før, eller at domfelte går inn i en annens bedrift og fortsetter virksomheten i dennes navn.”⁹¹

”Aktivitet”:

”Aktivitet” ble tilføyd ved lovrevisjonen 1. januar 2006. Bakgrunnen var å få utvidet bestemmelsen, slik at ”aktivitet” kunne dekke det som ikke er naturlig å karakterisere som virksomhet. På den måten kan domstolen slippe grensespørsmålene til hvor langt begrepet ”virksomhet” rekker.⁹²

Eksempler på aktivitet kan være aktiviteter som for eksempel ”chatting”, motorsykkelkjøring, bilkjøring og jakt. Begrepet gir domstolen en vid adgang til å definere hva som går under ”aktivitet.” Om hvor langt man kan gå ved å forby aktiviteter har Departementet uttalt at de vil ”...understreke viktigheten av at domstolene ikke går for langt i å forby mer alminnelige aktiviteter.”⁹³

---

⁸⁶ M. Berg 1999 s. 45

⁸⁷ Matningsdal (2014) note 174 til strl. § 29 (besøkt 11.02.15)

⁸⁸ § 29 nr. 2 er opphevet

⁸⁹ SKI 1950 bemerkninger til § 29

⁹⁰ Matningsdal (2014) Note 179 til strl. § 56 (besøkt. 11.02.15)

⁹¹ NOU 1992 kap. 3 pkt. 5.1 s. 186

⁹² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 24.3.4 (”virksomhet eller beskjeftigelse” før)

⁹³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 24.3.4

Domstolene er mer varsom der det gjelder spørsmål om å frata noen retten til å inneha en stilling eller til å utøve næringsvirksomhet enn hvor det er spørsmål om å frata noen retten til å utøve rene sports- eller fritidsaktiviteter.⁹⁴ Samtidig skal det kanskje mer til for å ilegge et forbud mot å drive med en aktivitet enn det å inneha en stilling eller drive med virksomhet. Særlig ved alminnelige aktiviteter som for eksempel sykling, fiske og skateboarding. Det kan være vanskelig å forestille seg at for eksempel en syklist av allmenne hensyn blir fratatt retten til å sykle på grunn av at han er uskikket til, eller kan misbruke syklingen. Men dersom en mann på 50 år bruker en nettside til å komme i kontakt med mindreårige jenter ved å utgi seg som en 15 år gammel gutt, kan man bli fradømt retten til å bruke enkelte nettsider dersom det viser seg at personen har hatt som hensikt å gjøre noe straffbart med forholdet. For eksempel at han har prøvd å kontakte de for å oppfordre til seksuell aktivitet. Dersom personen også jobber med barn og ungdom, kan han også fratras retten til stillingen sin, dersom de øvrige vilkårene i straffeloven § 29 første ledd er oppfylt.

Det kan være vanskelig å sette en grense for hva som går under aktivitet, virksomhet eller stilling. Derfor har lovgiver sikret seg mot at enkelte handlinger skal falle utenfor. Der noe ikke kan karakteriseres som stilling, kan det falle under virksomhet, og omvendt.

”Uskikket til eller kan misbruke”:

Tidligere brukte straffeloven § 29 ”uverdig” i tillegg til ”uskikket”. Dette ble også endret ved lovrevisjonen til å bare beholde ”uskikket”. ”Uverdige” syntes å være overflødig, og departementet mente at ”uskikket” konsumerte ”uverdig”.⁹⁵ Man endret dette også på grunn av skillet mellom offentlig og privat stilling. Tap av offentlig stilling kunne, i motsetning til private, fradømmes ved ”uverdig” opptreden. For å oppnå fullstendig likestilling mellom offentlig og privat stilling, fjernet man ”uverdig”.⁹⁶

3 KONKURSKARANTENE

Konkurskarantene innebærer at skyldneren ved konkurs ikke kan stifte eller sitte i ledelsen av et annet selskap, i et tidsrom av to år regnet fra konkursåpningen, jf. konkursloven § 142.⁹⁷ ”Formålet med bestemmelsen er først og fremst å hindre såkalte ”konkursgjengere” i å utøve næringsvirksomhet, jf. Ot.prp. nr. 50 (1980-1981) s. 50.”⁹⁸ Det å drive med nærings-

---

⁹⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) del4 pkt. 30.1 til § 56

⁹⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) del 4 pkt. 30.1 til § 56

⁹⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 24.3.2

⁹⁷ Lov 8 juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven).

⁹⁸ Schonhowd 2001 s. 11

virksomhet kan være risikofylt og mange kan feile med konkurs uten at det ligger noe straffbart bak. Men konkurser kan også skjule alvorlig økonomisk kriminalitet.⁹⁹

Konkurskarantene er ikke straff, men en sivilrettslig reaksjon. Likevel må konkurskarantene sees i sammenheng med straffeloven § 29. For domfelte kan det føles like mye som straff å få ilagt konkurskarantene som rettighetstap. Men juridisk sett er det forskjell da konkurskarantene er en sivilrettslig reaksjon og rettighetstap er en strafferettslig reaksjon.¹⁰⁰ Denne forskjellen har også betydning for forbudet mot dobbeltstraff.¹⁰¹ I Rt. 2003 s. 1243 ble det lagt til grunn at konkurskarantene ikke stenger for en senere straffesak.

Det er også andre vesentlige forskjeller på konkurskarantene og rettighetstap. For det første er anvendelsesområdet forskjellig. I Huser: *Gjeldsforfølgingsrett*¹⁰² fastslår han at ”bestemmelsene om rettighetstap i strl. § 29 nr. 2 synes for øvrig i dag å utgjøre et ganske hensiktsmessig supplement til konkurslovens regler i mer alvorlige saker”. Terskelen for å bruke rettighetstap er noe høyere enn konkurskarantene. For å ilegge konkurskarantene må det foreligge ”skjellig grunn til mistanke”. I rettighetstap derimot, må det foreligge en domfellelse da vilkåret er ”den som har begått en straffbar handling.”¹⁰³ For det andre er reaksjonen forskjellig. I straffeloven § 29 kan domfelte bli ilagt et rettighetstap for en bestemt tid ”inntil 5 år”, eller for alltid, jf. Straffeloven § 33 a. For konkurskarantene er det ”to år regnet fra konkursåpningen” jf. Konkursloven § 142 fjerde ledd.¹⁰⁴

Kjennelse om konkurskarantene registreres i Konkursregisteret, og er åpent for offentlig innsyn.¹⁰⁵ Dersom man skal starte opp et selskap i Norge, må dette registreres i Brønnøysundregisteret. Brønnøysundregisteret kontrollerer deretter styremedlemmer og daglig leder opp mot Konkursregisteret, slik at man kan hindre at daglig leder eller styremedlemmer som er ilagt konkurskarantene starter opp selskap. Konkursrådet har uttalt at det er et problem med at skyldneren kan fortsette med sine verv selv om han er ilagt konkurskarantene. Dette har fått Konkursrådet til å ta stilling til om en slik registrering er tilstrekkelig. I uttalelse nr. 44 pkt. 3.4 til konkurskarantene kommer konkursrådet med forslag om å gjøre en slik registrering lettere offentlig tilgjengelig. Forslaget går ut på at det skal være mer synlig for omverdenen å finne ut om stiftere, aksjonærer og styremedlemmer i selskaper, kreditorer og finansinstitusjo-

---

⁹⁹ <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/okonomisk-kriminalitet/sluttrapport.pdf>

¹⁰⁰ Schonhowd 2001 s. 15

¹⁰¹ Se kap. 5

¹⁰² Huser 1995 s. 345

¹⁰³ Schonhowd 2001 s. 16. Tidligere ”den som kjennes skyldig”.

¹⁰⁴ Schonhowd 2001 s. 16

¹⁰⁵ <http://www.konkursradet.no/uttalelse-nr-44-konkurskarantene.5304940-308137.html>

ner er ilagt konkursskarantene slik at man kan hindre at skyldneren fungerer som verv som omfattes av karantenen. Som eksempel nevner de Storbritannia der man kan søke på internett etter navn og få opplyst om personen er blitt kjent uskikket ”disabled”.

Departementet¹⁰⁶ har uttalt seg om en slik offentliggjøring av konkursskarantene og mener at personvern hensyn taler mot en slik publisering. Per dags dato må man henvende seg til Konkursregisteret for å hente ut opplysning om konkursskarantene.¹⁰⁷

I NOU 1993:16 tok konkurslovutvalget stilling til om konkursskarantene i realiteten hadde noe effekt i kampen mot økonomisk kriminalitet i konkurssammenheng. Flertallet foreslo at konkursskarantenen skulle oppheves og i begrunnelsen mente de at konkursskarantene er å betrakte som en straffereaksjon. Dersom konkursskarantene skulle bli opphevet, ville straffeloven § 29 kunne benyttes. Utvalgets mindretall var uenig i dette og mente at konkursskarantenen skulle opprettholdes. Tross forslaget fra flertallet, ble konkursskaranteneordningen foreslått opprettholdt uendret i Ot.prp. nr. 26 (1998-99), s. 134, hvilket ble vedtatt av Stortinget ved den endelige behandling i juni 1999.¹⁰⁸

4 DET SVENSKES NÆRINGSFORBUDET

I det følgende vil det bli brukt både ”næringsförbud” og ”næringsforbud” om en annen. I dette kapitlet vil begge bety det svenske næringsforbudet. ”Rettighetstap” vil bli brukt der det er tale om et norsk næringsforbud.

”Næringsförbud” i svensk rett kan sammenlignes med tap av retten til å drive næringsvirksomhet etter straffeloven § 29 første ledd bokstav b. Næringsförbudet går i hovedsak ut på at en person får et forbud mot å drive med næringsvirksomhet. Det innebærer blant annet at man ikke får drive med aksjeselskap, bankvirksomhet og forsikringsselskap jf. Lag om næringsförbud § 11.¹⁰⁹ Innenfor dette forbudet gjelder nesten all aktivitet som har med næringsvirksomhet å gjøre. Har man blitt idømt næringsforbud for aksjeselskap kan man verken drive, stifte eller sitte i styret. Den som har blitt ilagt næringsforbud kan heller ikke eie så mange aksjer i et ”aktiebolag eller ett europabolag med säte i Sverige att hans eller hennes andel av röstetalet för samtliga aktier i bolaget överstiger femtio procent,” jf. § 11 nr. 10.

---

¹⁰⁶ <https://www.regjeringen.no/nb/dokument/dep/jd/hoeringer/hoeringsdok/2004/endringer-i-reglene-om-konkursskarantene/horingsnotat-endringer-i-reglene-om-konk/10/id276741/>

¹⁰⁷ <http://www.brreg.no/registrene/konkurs/index.html>

¹⁰⁸ Schonhowd 2001 s. 138-140 med henvisning til NOU 1993:16

¹⁰⁹ Lag (2014:836) om næringsförbud.

Næringsforbudet kan vare fra minst tre, til høyst ti år, jf. § 10. Et næringsforbud registreres i næringsforbudregisteret og hos Kronfogdemyndigheten (namsmannen) jf. Förordning (2014:936) om næringsförbud § 4 og Lag (2014:836) § 40. Dersom Kronfogdemyndigheten får mistanke om overtredelse av næringsforbudet, skal forholdet anmeldes til påtalemyndigheten etter § 24.¹¹⁰ Skal man starte opp et aksjeselskap trenger man bevis fra bolagsverket på at man ikke har næringsforbud. Bolagsverket har samme regler som brønnøysundregisteret.¹¹¹ Et svensk næringsforbud kan ikke søkes opp på internett, men man må bestille et bevis fra bolagsverket.

4.1 Er det svenske næringsforbudet straff?

Næringsförbud jf. Lag (2014:836) er ikke nedfelt som en straffereaksjon etter Brottbalken.¹¹² Om det svenske næringsforbudet er en strafferettslig eller sivilrettslig reaksjon vil ha betydning for forbudet mot dobbeltstraff, som senere blir drøftet under punkt 5.2. I det følgende vil jeg derfor foreta en tolkning av de svenske bestemmelsene om næringsforbud. Grunnet språkforskjeller og begrenset informasjon om svenske tolkningsregler tas det forbehold om oversettelsesfeil og tolkningsfeil.

Lag (2014:836) om næringsförbud inneholder fire bestemmelser som kan gi en person næringsforbud. Skillet mellom disse har betydning for hvilken rettsinstans som behandler saken. Disse er:

1. Næringsforbud på grunn av ”brott” (straffebrudd) jf. § 4
2. Næringsforbud i sammenheng med konkurs jf. § 5
3. Næringsforbud på grunn av unnløst å betale skatt m.m. § 6
4. Næringsforbud grunnet overtredelse av konkurransbestemmelser jf. § 7

Til § 4 skal tiltale om næringsförbud tas ut av ”allmän åklagare med tillämping av bestämmelserna om talan i brottmål.” Jf. § 15. Et næringsforbud etter § 4 forutsetter at vedkommende har gjort seg skyldig i en straffebestemmelse som er hjemlet i Brottbalk. Et eksempel på en type straff som kan medføre næringsforbud, er brottbalk kap. 9 § 1 om bedrageri. Slik jeg tolker dette, betyr det at tiltalen tas ut av den påtalemyndighet som har myndighet til å behandle det aktuelle straffebudet, slik reglene er etter straffeprosessloven kap. 6 og 7.

---

¹¹⁰ Förordning (2014:936)

¹¹¹ Se kap. 3 og pkt. 6.2.1

¹¹² Brottbalk (1962:700), Sveriges straffelov

Til §§ 5 eller 6 skal tiltalen tas ut av påtalemyndigheten og saken skal føres for ”allmän domstol” (tingretten), Jf. § 16. Dersom påtalemyndigheten ikke tar ut tiltale, kan ”Kronfogdmyndigheten” (namsmannen) ta ut tiltale, jf. § 16 avsnitt 2. Et slikt næringsforbud kan ilegges som følge av en overtredelse av skatteförfarandelagen (2011:1244) eller konkurslag (1987:672).

Til § 7 skal saken bringes inn til ”Konkurrensverket”, jf. § 17. ”Konkurrensverket” er en forvaltningsmyndighet som blant annet behandler saker som nevnt i § 7.¹¹³ Etter § 17 annet avsnitt skal saken føres som sivil sak dersom ikke annet følger av loven. Næringsforbud etter § 7 skjer som følge overtredelse av konkurrlagen (2008:579).

Ut fra dette tolker jeg at næringsforbud grunnet § 4, føres som en straffeprosess og at §§ 5, 6 og 7 behandles som en sivilprosess.

I forhold til forbudet mot dobbeltstraff vil det være § 4 som er mest interessant.¹¹⁴ I det følgende vil jeg derfor redegjøre for om § 4 er en strafferettslig eller sivilrettslig reaksjon.

Et vilkår for at et næringsforbud kan ilegges etter § 4 er at gjerningsmannen har ”...gjort sig skyldig till brottslighet...” Videre er det påkrevd at ”...ett sådant förbud är påkallat från allmän synpunkt.” Bestemmelsen er i utgangpunktet veldig lik straffeloven § 29 første ledd bokstav b. Forskjellen er at § 4 i Lag (2014:836) bare gjelder næringsforbud. Den andre forskjellen er at næringsforbudet ikke er nedfelt som straffereaksjon i Brottbalken. Den tredje forskjellen er at et rettighetstap i Norge kan nedsettes for alltid, mens for næringsforbud er grensen 10 år.

Som nevnt innledningsvis ser jeg det hensiktsmessig å vurdere både rettighetstap og næringsforbud opp mot EMK sitt straffebegrep.¹¹⁵ En lik tolkningsmetode på straffebegrepet fører til en bedre sammenligning. Næringsforbud jf. § 4 skal derfor bli tolket opp mot Engel-kriteriene. I og med at disse er drøftet under pkt. 1.4.1 vil jeg ikke gå like grundig gjennom de.

Det første spørsmålet er om det er straff etter svensk rett. Selve næringsforbudet er ikke nedfelt som en straffereaksjon etter Brottbalk kap. 1 § 1 eller under ”tredje avdelingen” som inneholder straffereaksjonene. Likevel behandles et næringsforbud i en straffeprosess på grunn av at domfelte må ha gjort seg skyldig i et straffebrudd i Brottbalken. Etter lag om næringsforbud § 8 siste avsnitt er hovedregelen at domfelte skal ilegges næringsforbud dersom overtredelsen av straffebudet gir mer enn 6 måneders fengsel. Gir overtredelsen mer enn 6

---

¹¹³ <http://www.kkv.se/konkurrens/domstolsavgoranden/instansordning-for-konkurrensfragor/>

¹¹⁴ Se kap. 5

¹¹⁵ EMK er i svensk rett inntatt i Lag (1994:1219)

måneders fengsel, skal det ”anses påkallat från allmän synpunkt” å gi gjerningsmannen næringsforbud. Selv om næringsforbudet ikke er lovfestet som en straffereaksjon i den svenske straffeloven, ilegges den som en reaksjon av en straffbar handling.

Det andre kriteriet er normens karakter. Her tillegges det vekt på blant annet om det stilles et skyldkrav til reaksjonen. Næringsforbud etter § 4 kan som nevnt bare ilegges dersom vedkommende har gjort seg skyldig i en straffbar handling. Skyldkravet taler derfor for at sanksjonen har et strafferettslig preg.

Det siste kriteriet går ut på sanksjonens innhold og alvor. Hvor ”streng” reaksjonen er, beror på hvor mange år næringsforbudet er satt til. Det er minst 3 år et næringsforbud kan ilegges, og 3 år kan være lenge i yrkessammenheng. I motsetning til rettighetstap etter straffeloven, gjelder § 4 bare næringsforbud. Man kan derfor se på næringsforbud etter § 4 som en tapt rettighet til å utføre sitt yrke. Taper man retten til å utføre sitt yrke, setter man store begrensinger til å tjene sitt levebrød. Selv om et næringsforbud ikke setter begrensinger til å skaffe seg andre jobber, er det klart at det kan både være tungt og vanskelig å begynne forfra i en jobbsøkningsprosess.

Konklusjonen på om næringsforbud etter § 4 er straff, er ikke klar. Men jeg mener det taler for at et slikt næringsforbud er å anse som straff etter Engel-kriteriene.

4.2   Rekkevidden av det svenske næringsforbudet

Siden avhandlingen handler om et rettighetstap får virkning i Sverige, er det interessant å se på om et svensk næringsforbud får noen virkning i Norge. Til dette er det lite informasjon om. Men det tyder likevel på at et næringsforbud i Sverige ikke får noen virkning i andre land.

I den svenske Regjeringens proposisjon 1995/96:98 til næringsforbud tas det stilling til rekkevidden av næringsforbudet i forhold til EU. Det uttales blant annet at EU-reglene inneholder ingen bestemmelser med umiddelbar tilknytning til de svenske næringsforbudsreglene og at næringsforbudsreglene er nasjonalt begrenset. Videre uttales det at ”Det innebær att den som meddelats ett svenskt näringsförbud av detta skäl i princip är oförhindrad att driva näringsverksamhet i ett annat land.”¹¹⁶

---

¹¹⁶ Proposition 1995/96:98 til Lag om näringsförbud pkt. 5.5 sist besøkt. 20.02.15

5 FORBUDET MOT DOBBELTSTRAFF

I det følgende skal det redegjøres for om et rettighetstap i form av næringsforbud kan sperre for at en svensk domstol ilegger næringsforbud.

5.1 EMK protokoll 7 artikkel 4

Forbudet mot dobbeltstraff eller såkalt ”*Ne bis in idem*”¹¹⁷, er et prinsipp som går ut på at den som har blitt dømt eller frikjent i en straffesak, ikke skal bli utsatt for en ny straffeforfølgning for samme forhold.¹¹⁸ Bestemmelsen i EMK protokoll 7 artikkel 4 (heretter TP 7-4) forbyr dobbeltstraff. I bestemmelsen heter det at:

”No one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings under the jurisdiction of the same State for an offence for which he has already been finally acquitted or convicted in accordance with the law and penal procedure of that state.”

For at TP 7-4 skal få anvendelse, er det et vilkår om at den gjentatte straffeforfølgningen må ha skjedd ”under the jurisdiction of the same State...”. Det vil si at en gjentatt straffeforfølgning ikke vil være i strid med artikkel 4 dersom en person blir dømt eller frifunnet i Norge for en straffbar handling, og senere blir dømt for samme handling i et annet land.¹¹⁹ Dersom en person blir idømt rettighetstap i Norge, hindrer det altså ikke Sverige å straffeforfølge personen for samme forhold.

5.2 Gyldighetskonvensjonen

Gyldighetskonvensjonen er i norsk rett inntatt i Lov om overføring av domfelte.¹²⁰ Gyldighetskonvensjonen avsnitt 1. Art 53 forbyr også dobbeltstraff. Dersom det allerede er avsagt en europeisk straffedom overfor en person, ”kan han ikke siktes, tiltales, domfelles eller gjøres til gjenstand for fullbyrdelse av en sanksjon for samme handling i en annen kontraherende stat...” jf. Art 53 første ledd. Dette er også lovfestet i straffeloven § 12 a nr.1.

I motsetning til TP 7-4, er ikke gyldighetskonvensjonen art. 53 begrenset til å bare gjelde forbud mot straffeforfølgning i samme stat. Blir en person straffedømt i Norge, skal det i utgangspunktet ikke være mulighet for å straffeforfølge vedkommende for samme forhold i

---

¹¹⁷ *Ne bis in idem* er latin og betyr ikke to ganger for det samme. Kilde: Rui 2009 s. 17

¹¹⁸ Rui 2009 s. 17

¹¹⁹ Rui 2009 s. 275

¹²⁰ Lov 20 juli 1991 nr. 87 om overføring av domfelte.

Sverige. Det gjelder alle landene som har ratifisert konvensjonen. Dersom det likevel åpner for straffeforfølgning i en konvensjonsstat for samme forhold som vedkommende tidligere har blitt dømt for, skal straffen fratrekkes i reaksjonen som senere blir idømt i den andre staten, jf. Art. 54.¹²¹

Vilkårene etter Gyldighetskonvensjonen art. 53 er ikke særlig drøftet i juridisk litteratur eller rettspraksis. Derfor er det få holdepunkter for hvordan man skal tolke vilkårene. EMK TP 7-4 er derimot drøftet en god del både i juridisk litteratur og i rettspraksis. Men på grunn av at TP 7-4 bare gjelder forbud mot dobbel straffeforfølgning *innenfor samme stat*, vil det ikke være riktig å tolke Gyldighetskonvensjonen i overensstemmelse med TP 7-4.

Norge og Sverige er med i samarbeidet CISA.¹²² I Norge er dette samarbeidet omtalt som Schengen-avtalen. CISA art. 54 forbyr dobbel straffeforfølgning innenfor medlemslandene til CISA.¹²³ Det heter i art. 54 at "A person whose trial has been finally disposed of in one Contracting Party may not be prosecuted in another Contracting Party for the same acts..." Det at man ikke kan bli straffeforfulgt i et annet medlemsland, gjør denne bestemmelsen interessant i forhold til tolkningen av Gyldighetskonvensjonen art. 53. I motsetning til Gyldighetskonvensjonen har CISA art. 54 blitt drøftet en del i juridisk litteratur. En videre fremstilling vil basere seg på juridisk teori av CISA art. 54 og hvordan domstolen mest sannsynlig ville ha tatt stilling til art. 53 i gyldighetskonvensjonen.

Problemstillingen videre blir om et rettighetstap i form av næringsforbud kan sperre for at en svensk domstol ilegger næringsforbud, jf. Gyldighetskonvensjonen art. 53.

5.2.1 Metode

For å forstå hvordan en domstol ville ha tatt stilling til gyldighetskonvensjonen art. 53, må vi først se kort på metodespørsmålet ved tolkningen av CISA art. 54. Den mest sentrale rettskilden ved tolkningen av CISA art. 54 er EU-domstolens rettspraksis.¹²⁴ Som utgangspunkt tolker EU-domstolen tekstene ut fra en naturlig språklig forståelse av ordlyden når fellesskapsretten skal tolkes. På grunn av at dette kan medføre en tolkning av mange forskjellige språk, er det en formålsorientert tolkning som blir foretatt.¹²⁵ I denne tolkningen tar man sikte på å opprettholde formålet med harmonisering og integrasjonsfremming. Dette formålet skiller seg

---

¹²¹ Strandbakken 2002 s. 356, nr. 06. Lov og rett

¹²² Convention implementing the Schengen Agreement

¹²³ En ny straffeforfølgning kan derfor bli sperret av både Gyldighetskonvensjonen art. 53 og CISA art. 54

¹²⁴ Rui 2009 s. 54

¹²⁵ Rui 2009 s. 56

fra formålet til EMK. EMK sitt formål er "...å skape et felles minstevern for de grunnleggende rettighetene som er en del av medlemsstatenes felles kultur og rettsorden."¹²⁶

5.2.2 Avgjørelser med sperrende kvalitet

Det første vilkåret etter gyldighetskonvensjonen Art. 53 er at sanksjonen må være straff. Ved tolkningen av CISA art. 54 i EU-domstolen har man kommet frem til at det er førsteforfølgningens landets rett som avgjør om det er straff.¹²⁷ I dette tilfellet må en svensk domstol ta stilling til om rettighetstap er straff etter norsk rett. Hva som anses som straff etter norsk og internasjonal rett er allerede drøftet under punkt 1.4.1 der det er slått fast at rettighetstap er straff. Etter min tolkning av lag om næringsforbud i punkt 4.1 kom jeg frem til at det taler for at § 4 er straff.

Et annet vilkår er at straffedommen må være avsagt jf. gyldighetskonvensjonen Art. 53 nr. 1. Etter Art. 53 nr. 1. (a) og (i) innebærer dette at domfelte enten ble frifunnet ("if he was acquitted") eller at dommen er fullbyrdet eller fortsatt under fullbyrding ("has been completely enforced or is being enforced"). Den svenske språkversjonen av CISA art. 54 er "lagakraftägande dom hos en avslutande part."¹²⁸ I og med at det er spørsmål om et rettighetstap i Norge kan sperre for et næringsforbud i Sverige, er det svensk domstol som må ta stilling til spørsmålet om rettighetstapet er avsagt/endelig. Førsteforfølgningens landets rett er også her avgjørende for om dommen har en sperrende effekt.¹²⁹ Sverige må derfor i dette tilfellet ta stilling til de norske prosessreglene. Etter straffeprosessloven § 50 første ledd er rettighetstapet endelig når den ikke lengre kan angripes med anke. Dette gjelder både ved frifinnelse og domfellelse.

5.2.3 Ny forfølgning

Om og når det foreligger en ny forfølgning vil bero på andreforfølgningens landets rett,¹³⁰ altså svensk rett. Når en ny forfølgning er igangsatt, er etter den svenske versjonen av CISA art. 54 idet personen "åtalas för samma gärning."¹³¹ Etter gyldighetskonvensjonen art. 53 nr. 1 kan ikke en person "...siktet, tiltalt, domfelles eller gjøres til gjenstand for fullbyrdelse av en sanksjon..." Gyldighetskonvensjonen går derfor noe lengre enn CISA art. 54 for når en ny forfølgning skjer.

---

¹²⁶ Rui 2009 s. 57

¹²⁷ Ibid s. 176

¹²⁸ Ibid s. 175

¹²⁹ Ibid s. 175-176

¹³⁰ Ibid s. 300

¹³¹ Rui 2009 s. 301 "åtalas" betyr tiltalt

5.2.4 Samme handling

I CISA art. 54 er den svenske oversettelsen som nevnt ”åttalas för samma gärning”. Hva som ligger i ”samma gärning” må bero på en helhetsvurdering der det må legges vekt på om det er sammenheng mellom tid og sted.¹³²

Vi kan belyse dette med et eksempel. La oss si at en nordmann har drevet med økonomisk kriminalitet i form av bedrageri jf. Straffeloven § 271 ved utførelsen av næringsvirksomhet. Han blir dømt i Norge og blir ilagt næringsforbud etter straffeloven § 29 første ledd bokstav b. Etter domfellelsen drar domfelte til Sverige og blir tiltalt for bedrageri jf. brottsbalk kap. 9 § 3 jf. § 1 og næringsforbud etter lag om næringsförbud § 4. Det viser seg at domfelte også har drevet med bedrageri overfor svenske investorer. Spørsmålet blir om dette er å anse som ”samma gärning”.

Etter en tolkning av CISA art. 54 er tid og sted et viktig moment. Er bedrageriene utført overfor norske og svenske investorer innenfor et kort tidsrom, taler dette for at det er samme handling. Men hva om et bedrageri overfor en svensk investor skjer 5 år etter bedrageriet overfor en norsk investor? Det kan ta lang tid før økonomisk kriminalitet oppdages, så dette eksemplet trenger ikke å være så fjernt fra virkeligheten. Det taler her for at det *ikke* er samme handling.

Finner den svenske domstolen ut at det er ”samma gärning”, vil et rettighetstap kunne sperre for en senere ileggelse av næringsforbud hos en svensk domstol.

5.2.4.1 *Dobbeltstraff etter §§ 5, 6 eller 7 i Lag (2014:836) om næringsförbud?*

Spørsmålet om en domfellelse etter §§ 5, 6 eller 7 i lag om næringsförbud hindres av et tidligere idømt rettighetstap er noe uklart. Selv om det kan være ”samma gärning”, er §§ 5, 6 og 7 ut fra min forståelse en sivilrettslig sanksjon. Et forbud mot dobbel straffeforfølgning innebærer at begge forfølgningene er straff. Likevel vet vi jo at et næringsförbud etter svensk rett har likhetstrekk med rettighetstap etter norsk rett.

Vil en tidligere straffedom hindre at en sivilrettslig sanksjon med likhetstrekk til straffesanksjoner ilegges? Dette spørsmålet er blitt drøftet i en artikkel skrevet av Asbjørn Strandbak-

---

¹³² Rui 2009 s. 338

ken.¹³³ Strandbakken sin konklusjon er at dersom det er ilagt straff, ”...kan det ikke senere ilegges administrativ sanksjon med straffende formål.”¹³⁴ Det må nevnes at denne konklusjonen kommer av en drøftelse til TP 7-4 og at dette gjelder som nevnt bare dobbeltstraff innenfor samme stat. Et svar på problemstillingen om rettighetstap og næringsforbud etter §§ 5, 6 eller 7 kan komme forskjellig ut om spørsmålet kommer opp til en svensk domstol, eller om det er en internasjonal domstol som tar stilling til spørsmålet. Etter mitt syn vil hensynene og formålet med forbudet mot dobbeltstraff bli best ivaretatt dersom et rettighetstap hindrer at en svensk domstol ilegger næringsforbud som er av samme karakter som rettighetstapet.

6 REAKSJONENS EFFEKTIVITET

Skal man kunne fullbyrde en dom på rettighetstap i Sverige, finnes det tre alternative måter å kunne gjøre det på. Det første alternativet vi skal se på er om Sverige har regler som kan fullbyrde et rettighetstap. Andre alternativ er om Norge kan hindre opprettelse av et AS i Sverige. Det tredje alternativet er konvensjonen¹³⁵ Norge og Sverige har ratifisert som regulerer adgangen til fullbyrdelse av rettighetstap. Nedenfor skal jeg gi en oversikt over disse tre alternativene og om noen av disse gir en effektiv reaksjon av rettighetstap.

6.1 Reaksjon fra Sverige

I den svenske Regjeringens proposition 1995/96:98 til Lag om næringsforbud nevnes det i forhold til andre lands bestemmelser: ”Det faktum att någon i ett annat land har fråntagits rätten att bedriva visst slag av näring eller rätten att över huvid taget bedriva näringsverksamhet kan i vissa fall utgöra hinder för att starta eller driva näringsverksamhet i Sverige.” I denne uttalelsen kan det tyde på at tap av retten til å drive næringsvirksomhet i Norge *kan* få virkning i Sverige. På hvilken måte et slikt forbud får virkning i Sverige, er ikke drøftet videre. Ved utarbeidelsen av en ny konkurrenslag¹³⁶ i Sverige har de gått bort fra dette synspunktet og presisert ytterligere med at om noen helt eller delvis fratras retten til å drive næringsvirksomhet i et annet land ”inte utgör något hinder för näringsidkaren att starta eller driva näringsverksamhet i Sverige.”¹³⁷

Utenom uttalelsen i proposition 1995/96:98 og SOU 2006:099 finnes det ikke noe klart svar på om en person som har blitt fratatt retten i et annet land, kan få næringsforbud i Sverige. I

---

¹³³ Strandbakken 2002 nr. 06. Lov og rett

¹³⁴ Strandbakken 2002 nr. 06 Lov og rett s. 398

¹³⁵ European convention on the International validity of criminal Judgements

¹³⁶ Konkurrenslagen (2008:579)

¹³⁷ SOU 2006:099

forbindelse med rekkevidden av det svenske næringsforbudet og gyldigheten av rettighetstap i Sverige, tok jeg kontakt med en jurist i bolagsverket med spørsmål om det skjer noen reaksjon i Sverige dersom man finner ut at en nordmann som har blitt fradømt retten til å drive næringsvirksomhet, starter opp et aksjeselskap i Sverige. Hans svar på dette var at et svensk næringsforbud har ingen rettsvirkninger utenfor Sveriges grenser og at i motsatt vis vil et næringsforbud som blir idømt i et annet land ikke være til hinder for å bedrive næringsvirksomhet i Sverige. Han avslutter med å si at et norsk ”næringsforbud” vil derfor *ikke* hindre personen i å bedrive en næringsvirksomhet i Sverige.¹³⁸

Det finnes ingen regler i svensk rett som regulerer dette spørsmålet. Dersom en forbudsprøving av næringsvirksomhet skulle komme opp til domstolen i Sverige, kan derimot en tidligere dom fra et annet land om næringsforbud ha betydning.¹³⁹ En tidligere dom kan være aktuell særlig i de grensetilfeller der domstolen er usikker på om næringsforbud skal ilegges eller ikke. Dette er uttalt både i proposition 1995/96:98 og SOU 2006:099. Ved ileggelse av næringsforbud etter svensk rett er det også et vilkår om at det må være påkrevet av allmenne hensyn. En dom på forbud mot å drive næringsvirksomhet fra et annet land, kan få betydning for om kravet om allmenne hensyn er oppfylt.¹⁴⁰ Dette er også lovfestet i Lag (2014:836) § 8 nr. 2 om näringsförbud ved bedömmelsen om näringsförbud er påkrevd av allmenne hensyn. Men en tidligere dom på rettighetstap vil bare bli aktuelt dersom vedkommende på nytt gjør en straffbar handling i forbindelse med næringsvirksomhet i Sverige. Først da vil det være mulighet for at rettighetstapet får virkning. Men bare som et moment som *kan* tillegges vekt ved vurderingen om det skal ilegges næringsforbud eller ikke. Det er ingen garanti for at en svensk domstol tar stilling til et tidligere idømt rettighetstap.

Det at rettighetstap *kan* ilegges vekt ved spørsmål om vedkommende skal ilegges næringsforbud etter svensk rett utgjør i seg selv ingen effektiv reaksjon fra Sverige sin side. Det vil med andre ord bety at dersom vedkommende driver lovlig næringsvirksomhet i Sverige, har rettighetstap som ble ilagt i Norge ingen virkning.

For å undersøke videre om rettighetstap kan få virkning i Sverige, tok jeg kontakt med justisdepartementet i Sverige. Deres svar på om tap av retten til å drive næringsvirksomhet i Norge kan få virkning i Sverige var at det ikke finnes noen prosedyre i Sverige for å straffeforfølge rettighetstap idømt etter norsk straffelov. En slik straff gir ingen automatisk begrensning for vedkommende til å starte næringsvirksomhet i Sverige.¹⁴¹

---

¹³⁸ E-post korrespondanse mellom forfatteren og Sven-Ove Sjöln. (06.03.2015)

¹³⁹ Regjeringens proposition 1995/96:98 til Lag om näringsförbud pkt. 5.5 besøkt 20.02.15

¹⁴⁰ SOU 2006:099

¹⁴¹ E-post korrespondanse mellom forfatteren og Johan Danelius. (10.03.2015)

Verken i norsk eller svensk rettspraksis finner vi noe konkret svar på problemstillingen oppgaven reiser. Det eneste tilfellet der rettighetstapets gyldighet i Sverige har blitt problematisert, var en sak om en kvinne som mistet retten til dyrehold i Norge, og deretter flyttet til Sverige hvor hun fortsatte med dyrehold. I 2012 sendte Vigdis Giltun fra FrP et skriftlig spørsmål inn til justis- og beredskapsministeren Grete Faremo hvor hun ønsket svar på hvorfor et rettighetstap av dyrehold ikke gjaldt i Sverige. Grete Faremo besvarte blant annet:

”Etter gyldighetskonvensjonen artikkel 63 skal hver stat...gi informasjon om hvilke sanksjoner som kan fullbyrdes i vedkommende stat og om hvordan de fullbyrdes. Sverige har ikke meddelt at rettighetstap er en strafferettslig reaksjon som kan fullbyrdes der. I svensk rett medfører straffedommer generelt sett ikke rettighetstap slik vi kjenner det fra norsk rett.”

Hun påpeker videre at rettighetstap av dyrehold som er idømt i Norge, ikke er en type straff som kan fullbyrdes i Sverige.¹⁴²

6.2 Reaksjon fra Norge

Før jeg går over til å drøfte om Norge har mulighet til å straffeforfølge domfelte dersom han stifter et AB i Sverige, skal jeg kort ta for meg hvordan domfelte kan bli hindret i å starte et AS i Norge dersom domfelte har tapt retten til å drive næringsvirksomhet.

6.2.1 Stiftelse av selskap i Norge

Skal man stifte et AS i Norge, må man registrere det i Foretaksregisteret, jf. Aksjeloven § 2-18 nr.1.¹⁴³ For å få et klart bilde av hvordan et rettighetstap blir registrert og kontrollert, tok jeg kontakt med Brønnøysundregisteret som gav en kort forklaring på hvordan registreringen og kontrollen skjer i praksis.

Dersom en person taper retten til å drive næringsvirksomhet, sender påtalemyndigheten den rettskraftige dommen om rettighetstap til Konkursregisteret som er ett av registrene som hører inn under Brønnøysundregistrene. Konkursregisteret registrerer rettighetstapet. Når det kommer melding til Foretaksregisteret om registrering av stiftelse, styreendring eller lignende blir det kontrollert opp mot Konkursregisteret om de som meldes er registrert med rettighetstap. Dersom rettighetstapet omfatter det som forsøkes registrert, vil registrering bli avvist. På den-

---

¹⁴²<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=52618>

¹⁴³ Lov 13 juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven)

ne måten holdes det kontroll med hvem som ønsker å starte opp et AS og om de avvises grunnet rettighetstap. Dette er en kontroll om fungerer innad i Norge og er bare effektiv dersom domfelte registrerer et selskap i Norge.¹⁴⁴

6.2.2 Stiftelse av selskap i Sverige

For å finne ut om Norge har noen myndighet til å straffeforfølge domfelte dersom han stifter et AS i Sverige, må vi se på rekkevidden av rettighetstap etter straffeloven. I strafferetten gjelder territorialprinsippet. Prinsippet går ut på at hver stat straffer de forbrytelser som er begått på dens territorium.¹⁴⁵ Utgangspunktet er at norsk straffelov får anvendelse på handlinger som er foretatt i riket jf. Straffeloven § 12 første ledd.

For enkelte bestemmelser, gjelder også disse dersom de er foretatt i utlandet. Noen av disse bestemmelsene er straffeloven § 135 (forbrytelse mot den alminnelige fred og orden), § 162 (narkotikaforbrytelse) og § 192 (seksualforbrytelse).

Skulle en person som er idømt rettighetstap etter straffeloven § 29 første ledd bokstav b starte opp et selskap i Sverige, er det straffeloven § 332 som er aktuell. Dette fordi det er en overtredelse av rettighetstapet. I § 322 første ledd kan man få en fengselsstraff på inntil 3 år eller bli ilagt bøter dersom man fortsette å "...udøve en Virksomhed, hvortil Retten er ham frakjendt ved endelig Dom." § 332 er ikke listet opp i § 12 som en forbrytelse norsk straffelov for anvendelse på i utlandet. Det vil si at Norge ikke har myndighet til å straffeforfølge en nordmann med næringsforbud som stifter et selskap i Sverige, Jf. § 12. Skulle § 12 likevel inneholde en bestemmelse om at også rettighetstap kan straffeforfølges i utlandet, må det aktuelle landet ha en bestemmelse om overtredelse av idømt rettighetstap jf. § 12 c. Dette er kravet om dobbel straffbarhet. Det vil si at handlingen må være straffbar etter norsk lov og gjerningslandet.¹⁴⁶ Sverige har verken en bestemmelse om rettighetstap eller en bestemmelse som er tilnærmet straffeloven § 332.

6.3 Lov om overføring av domfelte

Både Norge og Sverige har ratifisert "European convention on the International validity of criminal Judgments 28 mai 1970"¹⁴⁷. Den er i norsk lov inntatt i Lov 20 juli 1991 nr. 67 om overføring av domfelte i del C og blir omtalt som gyldighetskonvensjonen. Jeg velger her å bruke den norske oversettelsen til konvensjonen.

---

¹⁴⁴ E-post korrespondanse mellom forfatteren og Kjetil Glad Vangen (25.03.2015)

¹⁴⁵ Andenæs 2004 s. 559

¹⁴⁶ Matningsdal (2014) note 57 til straffeloven § 12 (besøkt 30.03.15)

¹⁴⁷ Norsk oversettelse: Den europeiske konvensjonen 28. mai 1970 om internasjonal gyldighet av straffedommer

De strafferettslige reaksjonene er etter Art 2 :

- a. sanksjoner som medfører frihetsberøvelse;
- b. bøter eller inndragning;
- c. rettighetstap.¹⁴⁸

Etter konvensjonen kan en dom på rettighetstap fullbyrdes i medlemslandene dersom følgende vilkår er oppfylt.

For at en konvensjonsstat skal kunne fullbyrde en slik sanksjon jf. Art 2, må det for det første ha skjedd en anmodning fra den staten domfelte ble idømt sanksjonen, til mottakerstaten jf. Art 3 (2). For det andre er det et vilkår om at sanksjonen ikke kan idømmes av en annen kontraherende stat ”med mindre den handling sanksjonen gjelder, ville ha vært en lovovertrødelse etter denne stats lovgivning,...” jf. Art 4. For det tredje kan en stat bare anmode en annen stat om å fullbyrde sanksjonen dersom ett eller flere av vilkårene i Art 5 er oppfylt;

- a. domfelte er fast bosatt i den annen stat;
- b. det må antas at fullbyrdingen av sanksjonen i den annen stat vil forbedre mulighetene for sosial rehabilitering av domfelte;
- c. sanksjonen medfører frihetsberøvelse og den vil kunne fullbyrdes i fortsettelse av en annen sanksjon, som medfører frihetsberøvelse, og som domfelte soner eller skal sone i den annen stat;
- d. den annen stat finner at den selv ikke kan fullbyrde sanksjonen, selv ikke ved å gjøre bruk av utlevering, og at den annen stat er i stand til det.¹⁴⁹

I forhold til rettighetstap, presiserer Art. 49 nr.1 at dersom det er anmodet om fullbyrding av rettighetstap, ”kan slikt rettighetstap som er idømt i avsenderstaten, bare gjennomføres i mottakerstaten dersom dennes lovgivning gir heimel for rettighetstapet for en slik lovovertrødelse.”

Sverige ratifiserte European convention on the International validity of criminal Judgements 21. juni 1973 og trådte i kraft 26. juli 1974.¹⁵⁰ Den er i svensk rett lovfestet i Lag (1972:270).¹⁵¹

---

¹⁴⁸ Den europeiske konvensjonen 28. mai 1970 del C artikkel 2.

¹⁴⁹ Den europeiske konvensjonen 28. mai 1970 del C artikkel 5.

¹⁵⁰ <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=070&CM=1&DF=&CL=ENG>

¹⁵¹ Lag (1972:270) om internationellt samarbeite rörande verkställighet av brottmålsdom

For at et rettighetstap idømt i Norge skal kunne fullbyrdes i Sverige, må svensk lovgivning ha hjemmel for rettighetstap, jf. Art 49 nr. 1

I den svenske straffeloven; Brottsbalken¹⁵², finnes det som nevnt ingen straffereaksjon som gir rettighetstap. Det vil si at Sverige har ingen adgang til å fullbyrde et rettighetstap som er idømt i Norge. Det samme gjelder straffeloven for § 332, der domfelte kan straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder dersom han fortsetter å utøve det han har blitt idømt rettighetstap for. Sveriges straffelov har ingen hjemmel for det, og sanksjonen kan derfor ikke fullbyrdes, jf. Art. 4 nr.1.

7 BEHOVET FOR EN EFFEKTIV REAKSJON

I det følgende skal vi se på behovet for at et næringsforbud grunnet økonomisk kriminalitet skal kunne fullbyrdes også utenfor Norge. Det skal først gis en oversikt over hvordan situasjonen til økonomisk kriminalitet er i Norge og Sverige. Deretter skal vi se på hvordan NUF¹⁵³ benyttes av de som er ilagt næringsforbud og/eller til å bedrive økonomisk kriminalitet. Helt til slutt skal vi se om et næringsforbud kan gjøres effektivt på andre måter enn hva som er drøftet i kap. 6.

7.1 Bekjempelse av økonomisk kriminalitet

Økonomisk kriminalitet er blitt et nasjonalt og internasjonalt problem. Det er blitt en felles interesse å bekjempe økonomisk kriminalitet. Mange saker blir aldri anmeldt, likevel mottar politiet årlig ca. 8000 anmeldelser om økonomisk kriminalitet.¹⁵⁴ Det er vanskelig å finne ut en presis statistikk på økonomisk kriminalitet idet mange av lovbruddene er vanskelig å oppdage, og fordi de aldri blir anmeldt. Men vi vet at økonomisk kriminalitet er et stigende og alvorlig samfunnsproblem.¹⁵⁵ Mye blir gjort for å bekjempe økonomisk kriminalitet. I Norge leder økokrim¹⁵⁶ arbeidet med å avdekke og etterforske økonomisk kriminalitet. Deres oppgave er også å bistå nasjonale og utenlandske politi- og påtalemyndigheter og delta i internasjonalt samarbeid.¹⁵⁷

---

¹⁵² Brottsbalk (1962:700)

¹⁵³ Norskregistrerte utenlandsforetak

¹⁵⁴ Målingen er hentet fra Berg Olsen, 2007 s. 15 med henvisning til Ellingsen og Sky, 2005. Målingen er derfor ikke oppdatert pr. 2015.

¹⁵⁵ https://www.regjeringen.no/nb/tema/okonomi-og-budsjett/norsk_okonomi/okonomisk-kriminalitet-2/id415043/

¹⁵⁶ Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet

¹⁵⁷ https://www.politi.no/okokrim/om_okokrim/Tema_591.xhtml

7.1.1 Økonomisk kriminalitet i Norge

I undersøkelsen Global Economic Crime Survey utført av PwC¹⁵⁸ i 2014¹⁵⁹ kartlegges omfanget og konsekvensene av økonomisk kriminalitet i næringslivet. PwC har siden 1999 arbeidet med å forebygge, avdekke og granske økonomisk kriminalitet i private selskaper og offentlig forvaltning. Rapporten baserer seg på en undersøkelse gjort i Norge. Jeg skal i det følgende gi et kort sammendrag av undersøkelsen.

I rapporten uttales det at økonomisk kriminalitet er en alvorlig trussel mot samfunnsverdier og mot tillitt til virksomheter og samfunnsfunksjoner. Man ser også at omfanget av økonomisk kriminalitet ikke avtar og at det underliggende motivet, økonomisk vinning, ikke svekkes. Selv om utviklingen av teknologien gir mulighet for en bedre kontroll, åpner også denne utviklingen for nye muligheter til å drive med økonomisk kriminalitet. En teknologisk utvikling samt økt globalisering skaper til sammen en større risiko for økonomisk kriminalitet.

Den globale undersøkelsen ble utført på 5.128 virksomheter fra 95 land. I rapporten er det fastslått at 1 av 3 av de deltakende virksomheter har i løpet av de to siste årene opplevd alvorlig økonomisk kriminalitet. Det viser seg også at den økonomiske kriminaliteten har økt i de to siste årene. Nesten 70% av virksomhetene mener det var muligheten/anledningen til å begå økonomisk kriminalitet som var hovedgrunnen til at noen begikk økonomisk kriminalitet. Av de virksomhetene som har opplevd økonomisk kriminalitet er det underslag og utroskap som er mest vanlig. Man fant også ut at de fleste økonomiske kriminalitetene oppdages gjennom systematisk forebyggende arbeid og avdekkende arbeid som for eksempel gjennom revisjonshandlinger eller internkontroll.

7.1.2 Økonomisk kriminalitet i Sverige

I Sverige er skattesvindel og regnskapssvindel de mest vanlige typene økonomisk kriminalitet. I 2014 er det rapportert 15 100 tilfeller av skattesvindel, 12 360 tilfeller av regnskapssvindel og 1 720 tilfeller av økonomisk utroskap.¹⁶⁰

---

¹⁵⁸ PricewaterhouseCoopers

¹⁵⁹ http://www.pwc.no/no_NO/no/gransking/publikasjoner/pwc-gecs-2014.pdf

¹⁶⁰ <https://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/bedragerier-och-ekobrott.html>

For Sveriges resultater i undersøkelsen Global Economic Crime Survey utført av PwC uttales det at det skjer en global utvikling av økonomisk kriminalitet og for de som utsettes for den.¹⁶¹ Videre vil det bli gitt et kort sammendrag av undersøkelsen fra Sverige.

Korrupsjon, underslag, økonomisk utroskap og bestikkelser er den vanligste typen av økonomisk kriminalitet rapportert i næringslivet. Man ser også at det er ofte agenter, forhandlere og distributører som utfører økonomisk kriminalitet overfor kunder. Man ønsker derfor en bedre kontroll med disse mellomleddene slik at man kan redusere risikoen og forebygge økonomisk kriminalitet. Økonomisk kriminalitet trenger i seg selv ikke å gi en stor økonomisk skade, men samlet sett kan det medføre store tap. Særlig i forhold til skatt- og regnskapsrettelser i ettertid.

I rapporten uttales det at den mest effektive måten å oppdage økonomisk kriminalitet på er tips. Både interne og eksterne, samt tips fra ”whistleblowersystem”. En annen viktig måte å oppdage økonomisk kriminalitet på er forskjellige kontrollprosesser som for eksempel overvåkning av transaksjoner og dataanalyser. Sverige har også rapportert det samme som Norge med at muligheten/anledningen til økonomisk kriminalitet er hovedgrunnen til at det skjer. Som et viktig tiltak for å bekjempe økonomisk kriminalitet uttales det i rapporten at man trenger å utføre risiko- og sårbarhetsanalyser, og ut fra denne prioritere og tilpasse kontrolltiltak. Man ser sammenheng mellom hvor ofte en risiko- og sårbarhetsanalyse gjennomføres og hvor mange tilfeller av økonomisk kriminalitet som oppdages. Det blir også påpekt at en slik analyse skjer for sjeldent idet 40% av de Svenske respondentene oppga at en slik risikovurdering ikke blir gjennomført.

7.1.3 NUF og økonomisk kriminalitet

Norskregistrert utenlandsk foretak, også kalt som NUF, er en norsk filial av et utenlandskregistrert foretak.¹⁶² Siden slutten på 90-tallet har opprettelser av NUF skutt i været. Grunnen til det er en dom fra 1999 sak c-212/97 (Centros-saken). Etter denne dommen ble det klart at myndighetene i EU- og EØS-statene er forpliktet til å anerkjenne filialer av utenlandske selskap innenfor en EU- eller EØS-stat.¹⁶³

---

¹⁶¹ http://www.pwc.se/sv_SE/se/forensic/assets/global-economic-crime-survey-2014-svensk-ny.pdf

¹⁶² Woxholth 2009 s. 88

¹⁶³ Woxholth 2009 s. 88

Etableringsretten er lovfestet i EØS-loven¹⁶⁴ Art. 31 der det heter at det ikke skal "...være noen restriksjoner på etableringsadgangen for statsborgere fra en av EFs medlemsstater eller en EFTA-stat på en annen av disse staters territorium."

Det har vist seg at mye av grunnen til at man velger å opprette et NUF er fordi man ønsker å unngå at virksomheten reguleres av norske selskapsrettslige regler. Blant annet har det vist seg i praksis at for å unngå å betale minstekapitalen i et aksjeselskap i Norge, benytter man seg av muligheten til å etablere et foretak i Storbritannia, der minstekapitalen bare er på 1 pund.¹⁶⁵ Deretter oppretter de et NUF i Norge. Det at man ønsker å unngå å betale høy minstekapital er i og for seg "greit". Det er ikke der hovedproblemet med NUF har vist seg å foreligge.

Det har derimot vist seg at enkelte starter opp NUF med andre hensikter enn å bare unngå minstekapitalen i Norge. For det første kan de med næringsforbud benytte seg av NUF-løsningen uten at Foretaksregisteret oppdager noe. Det andre problemet er der NUF blir benyttet til å utføre økonomisk kriminalitet. I det følgende skal vi se på disse to tilfellene.

I en forskningsrapport utført av Erik Lamøy og Torstein Klokk Pettersen for Samfunns- og næringsforskning AS i 2009¹⁶⁶ ble problemstillingen om hvilke måter NUF benyttes til økonomisk kriminalitet drøftet. Gjennom deres analyser har de funnet klare indikasjoner på at NUF benyttes aktivt til økonomisk kriminalitet. Det som blir fremstilt videre, har sine kilder fra denne rapporten.

Det er enkelt å opprette et NUF i Norge. Det eneste kravet som stilles er at man har et utenlandsk foretak. Ellers har et NUF mye av de samme forpliktelsene ovenfor myndighetene i Norge som et AS som innebærer blant annet regnskapsplikt og selvangivelse. Er driftsinntektene under 5 millioner kroner, er det ikke revisjonsplikt. I NOU 2008:12¹⁶⁷ tok man stilling til om revisjonsplikten også skulle gjelde for små aksjeselskaper og NUF. Flertallet mente at revisjonsplikten ville ha betydning for en korrekt skatte- og avgiftsberegning samt avdekking av økonomisk kriminalitet. Mindretallet mente derimot at revisjonsplikten ville skape uforholdsmessig stor kostnad for de små selskapene.

---

¹⁶⁴ Lov 27.11.1992 nr. 109 Lov om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven)

¹⁶⁵ Woxholth 2009 s. 89

¹⁶⁶ http://www.snf.no/Files/Filer/Publications/AN31_09.pdf

¹⁶⁷ Pkt. 7.3

For å forstå hvorfor diskusjonen om revisjonsplikten er et aktuelt tema, må vi først se på hvilken rolle en revisor har. Etter Revisorloven¹⁶⁸ § 5-1 første ledd er revisors oppgave å;

”...vurdere om årsregnskapet er utarbeidet og fastsatt i samsvar med lov og forskrifter, og om den revisjonspliktige ledelse har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger i samsvar med lov og forskrifter.”

Med andre ord skal en revisor se til at ledelsen oppfyller sine plikter ved registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger. På denne måten vil en revisor kunne bidra til å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet. Revisor har etter Hvitvaskingsloven¹⁶⁹ § 18 rapporteringsplikt til Økokrim dersom man har mistanke om straffbare forhold.

I rapporten konkluderer de med at det er en overhengende sannsynlighet for at det er mer konkursskriminalitet blant NUFer enn for de sammenlignbare selskapene.

Det er ikke nevnt i undersøkelsen om rettighetstap i form av næringsforbud og forholdet til NUF, men konkursskarantene er blitt drøftet. Selv om man er idømt konkursskarantene etter konkursloven § 142, begrenser det ikke muligheten til å etablere et selskap i utlandet. Man kan deretter registrere et NUF. Imidlertid kan man ikke drifte et NUF, men man kan være selskapets kontaktperson. Det er slått fast i Økokrim sin trendrapport fra 2008-2009¹⁷⁰ at de har erfaring med at de som er ilagt konkursskarantene benytter seg av NUF for å unngå karantenen. Brønnøysundregisteret skal også ha varslet justisdepartementet om denne muligheten.

Det har også vist seg at personer med næringsforbud har benyttet seg av NUF-løsningen. I 2012 ble det oppdaget at en person med næringsforbud hadde gjort dette. Vedkommende var blitt fratatt retten til å utøve næringsvirksomhet, retten til å være daglig leder eller inneha ledende stilling i noe selskap, samt retten til å ha styreverv i fem år. Etter domfellelsen endret domfelte sitt navn i Folkeregisteret. Deretter registrerte han fire selskaper i Storbritannia som han igjen registrerte i Brønnøysundregisteret som NUF. Domfelte hadde ingen ledende stillinger i selskapene, men opererte som kontaktperson.¹⁷¹ På denne måten kunne han drive lovlig. Denne type unngåelse av næringsforbud er ikke uvanlig. I et intervju for nettavisen e24¹⁷² kommenterte Ronny Bertelsen som er seniorrådgiver i Brønnøysundregisteret¹⁷³ at ”Det er

---

¹⁶⁸ Lov 15.01.1999 nr. 2 Lov om revisjon og revisorer (revisorloven)

¹⁶⁹ Lov 06.03.2009 nr. 11 Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven)

¹⁷⁰ <http://www.hvitvasking.no/Documents/Økokrims%20Trendrapport%202008-2009.pdf> s. 37

¹⁷¹ <http://e24.no/jobb/slik-har-han-lov-til-aa-drive-ulovlig/20256345>

¹⁷² <http://e24.no/jobb/slik-har-han-lov-til-aa-drive-ulovlig/20256345>

¹⁷³ pr. 2012

ingen hemmelighet at enkelte som driver over kanten av loven, benytter en slik konstruksjon for å forsøke å bli usynlig.”

For å finne ut om hvordan en kontroll skjer i praksis dersom domfelte oppretter et AS via såkalte stråmenn tok jeg kontakt med registerforvaltningen hos Brønnøysundregistrene. Deres svar på dette var:

”Hvorvidt noen driver næringsvirksomhet i strid med idømt rettighetstap via stråmenn har vi verken hjemmel eller praktisk mulighet til å kontrollere. Slike saker vil det tillegge politiet å etterforske.”¹⁷⁴

7.2 Hvordan gjøre et næringsforbud effektivt

Det ser ut til at økonomisk kriminalitet har kommet for å bli. I de undersøkelsene jeg tok for meg under punkt 7.1.1 og 7.1.2 viser det seg at det ikke har skjedd noe særlig til forbedring i økonomisk kriminalitet. Tvert imot viser det seg at man finner nye måter å utføre økonomisk kriminalitet på. Med dagens teknologi skal det være gode muligheter for å kontrollere og føre tilsyn, slik at man kan avverge økonomisk kriminalitet, men igjen gir også denne utviklingen en større mulighet til å bedrive økonomisk kriminalitet. Hvorfor økonomisk kriminalitet bare fortsetter å vokse, kan være av mange grunner. Men det kan tyde på at den økte globaliseringen og veksten av internasjonale selskap gir grunnlag til en mer vidt dekkende kriminalitet. Teknologien utvikles, kommunikasjonssystem forbedres og informasjon og transaksjoner på tvers av landegrensene åpner for større mulighet til å bedrive økonomisk kriminalitet. På denne måten er det vanskelig for hver enkelt stat å forholde seg til kriminaliteten idet kontroll og tilsyn er vanskelig på tvers av landegrensene.

Det aller viktigste med kriminalitet, er å forhindre at det skjer. Man ønsker å stanse kriminaliteten før den har gjort sin skade. Økonomisk kriminalitet i næringslivet kan ramme svært mange. Selv om diverse tiltak og kontroller utføres i Norge og Sverige i dag, er det ofte at noen allerede har tatt skade av den økonomiske kriminaliteten når den oppdages. Dette fordi økonomisk kriminalitet er vanskelig å oppdage på et forberedelsesstadium. Derfor er det svært viktig at kontroller utføres ofte, slik at de som bedriver med økonomisk kriminalitet kan blir hindret i et tidlig stadium, før store summer har gått tapt. Kontroller og andre tiltak kan være med på å skape en preventiv effekt. Dersom man gjennomfører kontroller oftere og informerer om dette, kan det være med på å ”skremme” vedkommende bort fra å utføre økonomisk kriminalitet. Dette er også ett av hovedformålene bak straff, idet straffen skal virke allmenn-

---

¹⁷⁴ E-post korrespondanse mellom forfatteren og Kjetil Glad Vangen. (25.03.2015)

preventivt.¹⁷⁵ Men hvor allmennpreventivt er det dersom man vet at man kan fortsette å drive et selskap i Sverige, selv om man har mistet retten til det i Norge? Dersom domfelte har mistet retten til å drive næringsvirksomhet grunnet grov økonomisk kriminalitet, er det en risiko for at han fortsetter med det. I hvert fall dersom domfelte er klar over at han kan starte opp et firma i et annet land uten at myndigheten reagerer.

Det finnes ingen bilaterale avtaler som regulerer og kontrollerer de som har blitt idømt næringsforbud, selv om vi vet at behovet ligger der. Hadde en slik avtale kommet i stand, har man kunnet forhindre at de som er ilagt næringsforbud grunnet økonomisk kriminalitet starter opp på nytt i et annet land. Økonomisk kriminalitet oppdages som regel ikke før gjerningsmannen allerede har handlet. Dersom man hadde en bilateral avtale, kunne man hindre personer med næringsforbud til å starte selskap, og risikoen for økonomisk kriminalitet kunne ha blitt hindret i et tidlig stadium. Problemet er at Norge og Sverige opererer med to parallelle systemer som ikke gjelder på tvers av landegrensene.

Det er flere alternative måter man kunne ha gjort et rettighetstap gyldig i Sverige. Det første alternativet er om Sverige selv hadde en hjemmel om rettighetstap. Slik kunne gyldighetskonvensjonen komme til anvendelse. Så lenge Sverige ikke har en hjemmel om rettighetstap, kan ikke rettighetstapet fullbyrdes der. Et annet alternativ er om det opprettes et internasjonalt register over de som er ilagt næringsforbud. Per dags dato finnes det bare nasjonale register, slik at dersom en person starter opp et selskap i et annet land enn det landet man har fått næringsforbud i, kan man ikke kontrollere dette.

7.2.1 Registrering og opplysning

Vi vet nå at en person som blir idømt næringsforbud jf. Straffeloven § 29 første ledd bokstav b, fritt kan starte opp et aksjeselskap i Sverige, uten at verken norsk eller svensk myndighet reagerer. Selve rettighetstapet har ingen virkning på tvers av landegrensene. Ser vi bort fra rettighetstapet, sitter vi fortsatt igjen med bakgrunnen til rettighetstapet – nemlig økonomisk kriminalitet. I det følgende skal vi se på to typer av register som regulerer adgangen til å utgi opplysninger om straffedømte dersom de øvrige vilkårene foreligger. Spørsmålet er om slike opplysninger kan gjøre rettighetstapet effektivt.

---

¹⁷⁵ Andenæs 2004 s. 81-82

Politiregisteret:

Etter politiregisterloven¹⁷⁶ § 9 skal politiet føre et register for fysiske og juridiske personer som er ilagt straff, straffereaksjoner eller andre tiltak som følge av lovbrudd. Rettighetstap skal i tillegg meddeles til Konkursregisteret. Etter politiregisterloven § 22 kan politiet utlevere informasjon til utlandet dersom det er av formål som nevnt i § 26. Politiregisterloven § 26 åpner for at taushetsplikten ikke er til hinder for at ”opplysningene brukes i den enkelte straffesak, herunder til etterforskning, saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll.”

Til behandling av de opplysninger som er inntatt i politiregisteret stilles det et nødvendighetskrav jf. § 5. Kravet går ut på at opplysninger kan bare behandles når det er nødvendig ut fra formål som er nevnt i § 4. § 4 stiller et krav om at opplysninger kan bare behandles til det formålet de er innhentet for eller til andre politimessige formål. Videre stiller § 5 begrensinger til å behandle opplysninger. For kriminalbekjempelse utenfor den enkelte straffesak kan det blant annet behandles opplysninger om en person som

a) er knyttet til et miljø hvor en vesentlig del av virksomheten består i å gå lovbrudd, eller ut fra andre objektive holdepunkter kan antas å begå slike eller b) har en særlig tilknytning til personer som nevnt i bokstav a.

Nødvendighetskravet gjelder for alle deler av en behandling jf. Politiregisterloven § 2 nr.2. Etter politiregisterforskriften¹⁷⁷ § 4-2 skal hva som ”anses som nødvendig bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle.” Det skal også foretas en forholdsmessighetsvurdering ved vurderingen om hva som er nødvendig. Det skal blant annet legges vekt på formålet med behandlingen, hvilke opplysninger som skal behandles, om behandlingen gjelder alvorlig eller mindre alvorlig kriminalitet og antallet personer som får tilgang til opplysningene.

Dersom politiet finner ut at en som har drevet med gjentatt økonomisk kriminalitet i forbindelse med næringsvirksomhet starter opp et AS i Sverige, må de først ta stilling til nødvendighetskravet før de kan utlevere informasjon. Fryktes det at personen kommer til å fortsette med økonomisk kriminalitet, kan de utlevere informasjon til Sverige for å avverge et eventuelt lovbrudd jf. Politiregisterloven § 27. Om politiet kan utlevere informasjon basert på tidligere økonomisk kriminalitet må vurderes opp mot faren for gjentakelse og om det foreligger noen opplysninger som skulle tilsi at domfelte har planer om å fortsette med økonomisk kri-

---

¹⁷⁶ Lov 28 mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterloven)

¹⁷⁷ Forskrift om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterforskriften)

minalitet. Dersom vilkårene for utlevering av opplysninger er oppfylt, har Sverige i så fall mulighet til å kontrollere domfelte. Selv om Sverige ikke har hjemmel for å fullbyrde et rettighetstap, kan de i hvert fall holde øye med domfelte og avverge eventuelle lovbrudd.

SIS-registeret:

Som en del av Schengensamarbeidet er det opprettet et informasjonssystem som gir mulighet for registrering av blant annet personopplysninger og opplysninger om gjenstander, jf. SIS § 1.¹⁷⁸ Informasjonssystemet går i korthet ut på elektronisk informasjonsutveksling, bygd opp av nasjonale SIS-registre (N.SIS).¹⁷⁹ Det vil si at hvert land som er med i Schengensamarbeidet oppretter et informasjonssystem som overføres til SIRENE¹⁸⁰ som foretar en sluttkontroll før registreringen sendes videre til C.SIS.¹⁸¹ C.SIS er det sentrale registeret som ligger i Strasbourg og driftes av Frankrike.¹⁸² Målet med dette informasjonsregisteret er å ivareta en rask og sikker utveksling av opplysninger om etterlyste personer og gjenstander innen Schengenområdet.¹⁸³ I Norge er det KRIPOS¹⁸⁴ som har det formelle ansvaret.¹⁸⁵ Etter SIS § 8 nr. 1 kan man registrere opplysninger om personer for å: "...bekjempe straffbare handlinger og forebygge trusler mot den offentlige sikkerhet." Videre stiller § 8 opp to vilkår der en registrering kan skje;

"a) når det foreligger konkrete holdepunkter for å anta at vedkommende person planlegger å begå eller begår en alvorlig straffbar handling, eller

b) når det ut fra en samlet vurdering av vedkommende person, særlig på grunnlag av tidligere begåtte straffbare handlinger, må antas at vedkommende også i fremtiden vil begå alvorlige straffbare handlinger."

Formålet med bestemmelsen er å kunne tilrettelegge for observasjon (spaning) eller kontroll med en samarbeidende stat.¹⁸⁶ I dette tilfellet, Sverige. For å finne ut om økonomisk kriminalitet kan være gjenstand for en slik registrering, må man først se på hva som ligger i "alvorlige straffbare handlinger". I Ot.prp. nr. 56 10.1 til § 8 uttales det at eksempler på alvorlige straff-

---

¹⁷⁸ Lov 16. 07. 1999 nr. 66 Lov om Schengen informasjonssystem (SIS)

¹⁷⁹ Berg (2011) note 6 til SIS § 1 (besøkt 14.04.15)

¹⁸⁰ Supplementary Information Request at the National Entries

¹⁸¹ Ot. Prp. Nr. 56 (1998-1999) Om lov om Schengen informasjonssystem (SIS) og lov om endringer i utlendingsloven og i enkelte andre lover som følge av Schengensamarbeidet pkt. 9.4.1

¹⁸² Berg (2011) note 6 til SIS § 1 (besøkt 14.04.15)

¹⁸³ https://www.politi.no/kripos/internasjonalt_politisamarbeid/

¹⁸⁴ Den nasjonale enheten for bekjempelse av organisert kriminalitet

¹⁸⁵ Ot.prp. nr. 56 (1998-1999) pkt. 9.4.1

¹⁸⁶ Berg (2011) note 27 til SIS § 8 (besøkt 14.04.15)

bare handlinger kan være terrorvirksomhet, grov voldskriminalitet og narkotikahandel. Det uttales også at vilkårene "...innebærer at det ikke er tilstrekkelig at den registrerte mistenkes for en straffbare handlinger, men at disse må være av særdeles alvorlig art." Mistanken må også være begrunnet.

Det er vanskelig å svare på om enkelte typer økonomisk kriminalitet er gjenstand for registrering. Det må foretas en konkret vurdering ut fra det enkelte tilfellet.¹⁸⁷ Skulle det være tale om et enkelttilfelle av et bedrageri jf. Straffeloven § 270 vil vilkårene neppe være oppfylt til å kunne registrere det. Men vilkårene kan kanskje være oppfylt dersom det viser seg at en person som har drevet med flere tilfeller av grov økonomisk kriminalitet som for eksempel bedrageri, skattefusk og selskapsvindel starter opp flere selskaper i utlandet, på tross av ilagt næringsforbud. I tillegg må man ha fått opplysninger som skulle tilsi at personen var på vei til, eller driver med en straffbar handling av særdeles alvorlig art.

Når man taper retten til å drive næringsvirksomhet for fremtiden grunnet økonomisk kriminalitet, skulle dette tilsi at forbrytelsen er grov. Man mister ikke en slik rett uten at domstolen har gått grundig igjennom vilkårene og kommet frem til at personen ikke er egnet til å drive med næringsvirksomhet. Men om den er av en særdeles alvorlig art, og om vilkårene for registrering etter § 8 er oppfylt er noe usikkert.

Skulle vilkårene for en slik registrering være oppfylt, kan det gis ut informasjon til alle Schengen-landene. Dette skaper en effektiv, rask og sikker tilgang til opplysninger om domfelte, som kan være med på å avverge økonomisk kriminalitet.

Hvordan opplysninger etter politiregisterloven og SIS-loven blir behandlet og utvekslet i praksis, er det lite informasjon om. Det kan likevel tyde på at disse registrene ikke er en særlig effektiv måte på å behandle verken rettighetstap eller økonomisk kriminalitet på tvers av landegrensene. Det er behov for et internasjonalt register som fører registrering av grov økonomisk kriminalitet og/eller næringsforbud. Slik reglene er utformet i dag, kan en person som er ilagt næringsforbud grunnet økonomisk kriminalitet alt for lett starte opp en næringsvirksomhet i et annet land. Om ikke internasjonalt, burde det ha blitt et tettere samarbeid mellom Sverige og Norge på dette området. Det utgjør i realiteten ingen stor forskjell for domfelte om han starter opp et AS i Norge eller et AB i Sverige.

---

¹⁸⁷ Ot.prp. nr. 56 (1998-1999) pkt. 10.1 til § 8

Litteraturliste

Bøker

- Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 5. Utgave ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn. Universitetsforlaget AS, 2004.
- Berg Olsen, Anders. *Økonomisk kriminalitet*. Universitetsforlaget AS, 2007.
- Eskeland, Ståle. *Strafferett*. 3. Utgave. Cappelen Damm AS, 2013.
- Huser, Kristian. *Gjeldsforfølgingsrett: om inndrivelse og sanering av gjeld ved inkasso, tvangsfullbyrdelse, gjeldsforhandling og konkurs*. Grafisk Hus 1995.
- M. Berg, Trude. *Rettighetstap*. Cappelen Akademisk Forlag AS, 1999.
- Rui, Jon Petter. *Forbudet mot gjentatt straffefølgning*. Universitetsforlaget AS, 2009.
- Schonhowd, Kjetil. *Konkurskarantene – vilkår og virkning*. Juristforbundets Forlag, 2001.
- Woxholth, Geir. *Selskapsrett*. 3. Utgave. Gyldendal Norsk Forlag AS, 2010.

Artikler og nettdokumenter

- Frøberg, Thomas, ”Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet”, *Jussens Venner* 2015. (Sitert fra Idunn.no)
- Kinander, Morten, ”straffens begrep og begrunnelse i norsk rett – en kritikk”, *Jussens Venner* 2013, Nr. 03 (Sitert fra Idunn.no)
- Myhrer, Tor-Geir. ”Ny straffelov” *Jussens venner 2008* (Lovdata.no)
- Rui Johansen, Jon Petter, ”Det materielle straffebegrepet i Den europeiske menneskerettskonvensjon”, *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 2005. (Sitert fra Idunn.no)
- Strandbakken, Asbjørn, ”Ne bis in idem” *Lov og rett* nr. 06, 2002 (Sitert fra Idunn.no)

Berg, Jens Petter (2011) Gyldendal Rettsdata, Note 6 og 27 til SIS § 1

Matningsdal, Magnus (2014) Gyldendal Rettsdata, Note 57 til straffeloven § 12

Matningsdal, Magnus (2014) Gyldendal Rettsdata, Note 169, 170, 172, 174, 175, 176, 177, 179, 442 og 449 til straffeloven § 29

https://www.regjeringen.no/nb/tema/okonomi-og-budsjett/norsk_okonomi/okonomisk-kriminalitet-2/id415043/

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/okonomisk-kriminalitet/sluttrapport.pdf>

<http://www.konkursradet.no/uttalelse-nr-44-konkurskarantene.5304940-308137.html>

<https://www.regjeringen.no/nb/dokument/dep/jd/hoeringer/hoeringsdok/2004/endringer-i-reglene-om-konkurskarantene/horingsnotat-endringer-i-reglene-om-konk/10/id276741/>

<http://www.kkv.se/konkurrens/domstolsavgoranden/instansordning-for-konkurrensfragor/>

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=52618>

https://www.politi.no/okokrim/om_okokrim/Tema_591.xhtml

http://www.pwc.no/no_NO/no/gransking/publikasjoner/pwc-gecs-2014.pdf

<https://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/bedragerier-och-ekobrott.html>

http://www.pwc.se/sv_SE/se/forensic/assets/global-economic-crime-survey-2014-svensk-ny.pdf

http://www.snf.no/Files/Filer/Publications/AN31_09.pdf

<http://www.hvitvasking.no/Documents/Økokrims%20Trendrapport%202008-2009.pdf>

<http://e24.no/jobb/slik-har-han-lov-til-aa-drive-ulovlig/20256345>

Lover og forskrifter

1814	Kongerigetets Norges Grundlov (1814), given i Rigsforsamlingen paa Eidsvoll den 17de mai 1814.
1902	Lov 22 mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)
1902	Lov 22 mai 1902 nr. 13 Militær Straffelov
1981	Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven)
1984	Lov 8 juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven)
1991	Lov 20 juli 1991 nr. 87 om overføring av domfelte.
1992	Lov 27 november 1992 nr. 109 Lov om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven)
1997	Lov 13 juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven)
1999	Lov 15 januar 1999 nr. 2 Lov om revisjon og revisorer (revisorloven)
1999	Lov 21 mai 1999 nr. 30 Lov om styrkning av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
1999	Lov 16 juli 1999 nr. 66 Lov om Schengen informasjonssystem (SIS)
2005	Lov 20 mai 2005 nr. 28 Lov om straff (Straffeloven)
2009	Lov 06 mars 2009 nr. 11 Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven)
2010	Lov 28 mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterloven)
2013	Forskrift om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterforskriften)

Forarbeider

NOU 1983: 57 Straffelovgivningen under omforming: Straffelovkommisjonens delutredning 1

NOU 1992: 23 Ny straffelov – alminnelige bestemmelser: Straffelovkommisjonens delutredning 5

NOU 1993: 16 Etterkontroll av konkurslovgivningen m.v.

NOU 2003: 15 Fra bot til bedring – et mer nyansert og effektivt sanksjonssystem med mindre bruk av straff.

NOU 2008: 12 Revisjonsplikten for små foretak

Ot.prp. nr. 39 (1952) Om lov om endringer i lovgivningen om rettighetstap.

Ot.prp. nr. 50 (1980-1981) Om A) lov om gjeldsforhandling og konkurs, B) lov om fordringshavernes dekningsrett, C) lov om ikraftsettelse av ny gjeldsforhandlings- og konkurslovgivning mm.

Ot.prp. nr. 26 (1998-1999) Om lov om endringer i konkurs- og pantelovgivningen m.v.

Ot.prp. nr. 56 (1998-1999) Om lov Schengen informasjonssystem (SIS) og lov om endringer i utlendingsloven og i enkelte andre lover som følge av Schengensamarbeidet.

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om straff (straffeloven)

Innstilling fra Straffelovkomiteen (Det sakkyndige råd for strafferettslig spørsmål) om rettighetstap. Avgitt i november 1950

Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff (straffeloven) nr. 72 (2004-2005)

Udkast til Almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Norge. Udarbejdet af den ved kgl, Resolution 14de November 1885 nedsatte Kommission. Kristiania. Det Steenske Bogtrykkeri. 1896.

Svenske lover og forarbeider

1962 Brottsbalk (1962:700)

1972 Lag (1972:270) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom

1987 Konkurslag (1987:672)

1994 Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

2008 Konkurrenslagen (2008:579)

2011 Skatteförfarandelagen (2011:1244)

2014 Lag (2014:836) om näringsförbud

Regjeringens proposition 1995/96:98: Ändrade regler för näringsförbud
SOU 2006: 099 En ny konkurrenslag
Förordning (2014:936) om näringsförbud

Konvensjoner

European Convention on Human Rights, Rome 1950 (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms)

European Convention on the International Validity of Criminal Judgements (Den europeiske konvensjonen 28. Mai 1970 om internasjonal gyldighet av straffedommer)

Convention implementing the Schengen Agreement 14 June 1985

Norske dommer

Rt. 1962 s. 897
Rt. 1966 s. 1290
Rt. 1977 s. 1207
Rt. 1990 s. 641
Rt. 1992 s. 974
Rt. 1992 s. 1272
Rt. 1993 s. 265
Rt. 1998 s. 1354
Rt. 1999 s. 383
Rt. 2002 s. 509
Rt. 2003 s. 214
Rt. 2003 s. 1243
Rt. 2007 s. 1677
Rt. 2010 s. 1121

Internasjonale dommer

Case of Engel and others v. The Netherlands, EMD (Application no. 5100/71; 510/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72)

Case of the Sunday Times v. The United Kingdom, EMD (Application no. 6538/74)

Case of W.S. v. Poland, EMD (Application no. 21508/02)

Szott-Medynska and others v. Poland, EMD (Application no. 47414/99)

Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, European Court of Justice (Case C-212/97)